

בסייעתא דשמיא

עזרת חנה

ליקוט מהמדרשים

וספרי המפרשים

על מגילת רות

ארגון נוער ארצי

לע"נ הצוה"ח מרת חיה חנה בת יבדלחט"א אברהם מאיר הי"ו

מבוא קצר למגילת רות

נושאי המגילה:

אלימלך יורד מפני הרעב שבארץ ישראל למואב יחד עם נעמי אשתו ובניו מחלון וכליון שלאחר פטירת אלימלך נושאים לעצמם במואב את רות וערפה, מחלון וכליון נפטרים ללא ילדים, נעמי שבה לארץ ישראל יחד עם רות כלתה שנפגשת עם בועז שבהמשך גם מייבם את רות ונולד מהם עובד אבי ישי סבו של דוד מלך ישראל.

כותב המגילה ומטרתו:

שמואל כתב את המגילה וככל הנראה המגילה נכתבה בפועל לאחר שסיים לכתוב את ספר שופטים בו הכניס בנבואה את כל הסיפורים מימי השופטים שיש בהם מסר ציבורי וסיפורי של אלימלך שירד לשדה מואב למרות שהיה איש ציבור עדיין נחשב כסיפור פרטי, אלא שלאחר זמן, כששמואל בא להכתיר את דוד למלך על ישראל סידר ספר יוחסין של דוד לשבט יהודה כדי למנוע מהמלעזים פתחון פה כנגד הייחוס של המלך החדש, במדרש שמואל מקשה וכי מאחר שאין במגילה שום חידוש של דבר הלכה, מה טעם כתיבתה? ומתרץ: להשמיענו מתן שכרן של גומלי חסדים! (החידוש של מואבי ולא מואבית הוא אכן אבן היסוד של המגילה אבל לא נתחדש כפסק הלכה במגילה)

ספרי הנביאים נכתבו בנבואה שמעלתן יתירה על ספרי הכתובים שנכתבו ברוח הקודש ולכן מקומה של מגילת רות בין חמשת המגילות שבכתובים, בגמ' (ב"ב יד:): מובא: סדרן של כתובים: רות, ספר תהילים, איוב, משלי, קהלת, שיר השירים, קינות, דניאל, מגילת אסתר, עזרא ודברי הימים, נשמע שהסדר בגמ' זה לפי סדר ההתרחשות אולם כיום הסדר המקובל (ככל הנראה הותאם לסדר הקריאה במשך השנה) שכל חמשת המגילות בין איוב לדניאל ובין המגילות מגילת רות השניה במיקום אחרי שיר השירים.

תקופת זמן:

10 שנים בין ירידתו של אלימלך למואב ועד חזרתה של נעמי לבית לחם (מחלוקת האם בדיוק 10 שנים או כ-10 שנים).

במדרש (רות רבה) מובאת מחלוקת בין רב שסובר שהשופטים המוזכרים בפתיחת המגילה היו ברק ודבורה לבין רבי יהושע בן לוי שסובר שהיו אלה השופטים אהוד בן

גרא ושמגר בן ענת וכך גם מביא בסדר עולם שעגלון מלך מואב השתעבד י"ח שנה בבני ישראל בימיו של אהוד בן גרא ובסוף ימיו היה גם את שמגר בן ענת (רות וערפה אם כן היו בנותיו של אותו עגלון מלך מואב שנהרג על ידי אהוד בן גרא מנשים שונות) ואילו רש"י מבאר לפי הגמ' (ב"ב צא.) שבועז שבמגילה הוא השופט אבצן ששפט את ישראל 7 שנים לאחר יפתח הגלעדי (למעשה זה כ-160 שנה לאחר אהוד בן גרא), המלבי"ם סבור שהיו אלה ימים של שופטים פחות טובים מבין השופטים המוזכרים לטובה בספר שופטים, כך או כך ברור שזמן התרחשות המאורע הוא בימי ספר שופטים.

סיכומה של המגילה לפי יחידות:

- א. פרק א' פסוקים א' – ה' הרעב שמחמתו אלימלך ירד למואב ומה שקרה במואב
- ב. פרק א' פסוקים ו' – כ"ב שובה של נעמי וכלותיה לבית לחם ומעשיה של רות
- ג. פרק ב' הליכתה של רות אחרי הקוצרים ומעשיה בשדה
- ד. פרק ג' בועז מגיע לגורן ומברר על רות ופורס עליה את חסותו
- ה. פרק ד' פסוקים א' – י"ז ייבומה של רות על ידי בועז ולידתו של עובד
- ו. פרק ד' פסוקים י"ח – כ"ב ייחוס דוד המלך לשבט יהודה

מדרש

אמר רבי חייא בר אבא כל ראשי פסוקים ווין חוץ משמונה פסוקים, מפני שדבקה לבני ברית שנתנה לשמונה, ומפני זה כל ראשי פסוקים ווין כלומר וי לדור שגיבוריו ירודין (מדרש זוטא פסוק ח)

פרק א'

א וַיְהִי, בַּיָּמִי שֶׁפֶט הַשְּׁפָטִים,

הבאנו בהקדמה מחלוקת בין רב שאומר שהשופטים זה ברק ודבורה לבין רבי יהושע בן לוי שאומר שהשופטים זה אהוד בן גרא ושמגר בן ענת, ומוסיף לבאר על אהוד בן גרא שכתוב בשופטים: ויעש לו חרב פיפיות, שהתורה נקראת פיפיות וראה אהוד שישראל אינם עוסקים בתורה והתחזק הוא עצמו בלימוד התורה כדי להגן על כלל ישראל בזכות התורה

ידועה דרשת חז"ל המובאת בגמ' (ב"ב ט"ו): על דור ששופט את שופטיו, שאם היה השופט מעיר לנידון שייטול קיסם מבין שיניו היה עונה לו לשופט טול קודם קורה מבין עיניך (כספך היה לסיגים, סבאך מהול במים) וכדו' והמשמעות ברורה כי השופטים לא היו ישרי דרך ויש עוד דרשות מהם משמע שהשופטים כן היו ישרי דרך אלא שהעם לא היה מוכן לקבל את דבר התורה היעב"ץ מסביר שהרבו להתדיין והעמידו דבריהם על דין תורה ולא ניסו להתפשר או לוותר לפנים משורת הדין, כך או כך:

וַיְהִי רָעַב, בְּאַרְץ,

נחלקו רבותינו האם הרעב היה מאוד משמעותי וכמו שמובא בגמ' (ב"ב צא): ובמדרש שאילו היו מוצאין סובין לא היו יוצאים מארץ ישראל והייתה תקופת הרעב הזאת אחת מעשרת תקופות הרעב שהיו מאז ולעולם (אדה"ר, למך, אברהם, יצחק, יעקב, שפוט השופטים, דוד, אליהו, אלישע ולעתיד לבוא לא רעב לחם ולא צמא למים כי אם לשמוע את דבר ה') ויש המסבירים שכשאלימלך ירד מארץ ישראל עדיין זה לא היה משמעותי והתבטא בכך שמחירי התבואה התייקרו ובמקום 42 סאין בסלע בעבר המחיר עלה ל-41 סאין בסלע...

בטוב טעם מסביר שבגלל שהדור היה זכאי ומסוגל לעמוד בגזירת הרעב לכן הקדים הקב"ה את הגזירה לדור הזה והראה שאכן עמד כל הדור בגזירה כי רק על אחד מסופר:

וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לָחֶם יְהוּדָה, לָגוֹר בְּשָׂדֵי מוֹאָב, הוּא וְאִשְׁתּוֹ, וּשְׁנֵי בָנָיו.

איש נכבד, צדיק נשגב כפי שמתארים אותו חז"ל ובנוסף לצדקותו היה עשיר ובעל נכסים רבים, מסתבר שהיציאה של אלימלך מעיר חשובה כמו בית לחם עם רכושו הותירה רושם גדול בעיר ולא היה מי שלא שם לב לשיירה שעוזבת לכיוון מואב, אולם הכתוב שיודע מה יישאר מכל העזיבה הזאת כבר כעת מכנה את היציאה הזאת בשתי מילים בלבד: וילך איש, הוא עיקר ואשתו (שהייתה בת אחיו של אלימלך) טפילה עמו לכך הוא נענש תחילה, בשופטים ראינו את אחיינו של אלימלך, בועז בן שלמון לו היו 30 בנים ו-30 בנות וכנראה שכלכלתם הייתה קשה יותר משני בנים ובכל זאת לא ירד בועז מארץ חמדה ולכן יש כאן תביעה על אלימלך שלא יזכה למה שבועז זכה בהמשך המגילה, אולי בזכות האבות של של אלימלך (מיוחס כבנו של נחשון בן עמינדב) באותה השעה הקב"ה דן את העולם ומסתירו (איש) עמדה מידת הדין והזכירו:

ב וְשֵׁם הָאִישׁ אֱלִימֶלֶךְ וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ נַעֲמִי וְשֵׁם שְׁנֵי בָנָיו מַחְלֹון וְכַלְיוֹן, אֶפְרָתִים מִבֵּית לָחֶם, יְהוּדָה, וַיָּבֹאוּ שָׂדֵי מוֹאָב, וַיְהִיו שָׁם.

בדברי הימים (א' ד' כ"ב) בני אלימלך מוזכרים בשמות יואש (שנתייחס מן הגאולה) ושרף (שנתחייב שריפה למקום) ונחלקו רבותינו מה השמות המקוריים ומה נתנו לאחר מכן בגלל מעשיהם (מחלון שחילל עצמו עם נישואיו למואבית וכיליון שנתחייב בכליה על שם מעשיו, בילקוט מביא מחלון מלשון מחילה ושזכה ברות ממנה יצא לבסוף דוד מלך ישראל מול כליון שכנראה לא זכה וקיבל את ערפה ממנה יצא גליית)

בפסוק הקודם ראינו שאלימלך לא חשב להשתקע במואב אלא מלשון גר ולנדוד בשדי מואב אולם בפסוק הזה אנחנו רואים שהוא כבר השתקע (ויבואו, ויהיו שם) ולפי המובא בחז"ל בניו גם תפסו משרות מכובדות במואב מבלי שמיחה בהם (חז"ל מציינים אותם לשבח שלמרות המשרה הרמה כל רואיהם הכירו שהם יהודים מבית לחם יהודה) ומאחר ואלימלך היה העיקר, קפצה מידת הדין והענישה אותו תחילה

ג וַיָּמָת אֱלִימֶלֶךְ, אִישׁ נַעֲמִי, וַתִּשְׁאָר הִיא, וּשְׁנֵי בָנֶיהָ.

איש נעמי שאין האשה מתייחסת אלא לבעלה ולמרות שהייתה חשובה בפני עצמה ונעימה במעשיה (הזאת נעמי?) עדיין האשה מתייחסת לבעלה ועוד אמרו שמאחר ואלימלך ירד מארץ ישראל אזי הוא מת רק לאשתו נעמי ועל הלשון ותישאר דרשו רבותינו שנשארה היא כמו שיירי המנחות שגם במנחה הכהן לוקח מעט בקומצו ומה שנשאר שזה הרבה יותר ממה שעלה בקומצו של הכהן הרי הוא נעשה לשיריים גם כאן ברגע שאלימלך נפטר הרי כל מה שנשאר היה כשיריים לעומת מה שהיה קודם

ד וַיֵּשְׂאוּ לָהֶם, נָשִׁים מֵאֲבִיּוֹת שֵׁם הָאֶחָת עֲרָפָה, וְשֵׁם הַשֵּׁנִית רוּת, וַיָּשְׁבוּ שָׁם, כְּעֶשֶׂר שָׁנִים.

רק לאחר מותו של אלימלך הרשו לעצמם בניו לשאת לעצמם נשים נוכריות (נחלקו חז"ל האם נשואם בגיותו? או שקודם גיירו אותן ולכן כתוב וישאו שהיו אלה נישואין כשרין לכל דבר, לכאורה מזה שרות נזקקה לייבום ניתן להוכיח אולי שהנישואים היו על פי דין תורה) ועדיין התלונה עליהם שהמשיכו בישיבתם במואב ולא חשבו על חזרה לארץ ישראל ואחרי שהקב"ה ניסה את האחים ברמזים שונים ועדיין נשארו במואב:

ה וַיָּמָתוּ גַם שְׁנֵיהֶם, מִחֲלוֹן וְכִלְיוֹן, וַתִּשְׁאָר, הָאִשָּׁה, מִשְׁנֵי יְלָדֶיהָ, וּמֵאִשָּׁה.

חז"ל לומדים מהמילה גם שבנוסף לאחים נעמי הפילה גם את הוולד שהיה בצאתה מבית לחם (מלאה הלכתי) וכן מהמילה וימותו שקדמו לעונש המיתה של האחים וי מיתות, שמתו סוסייהם (מהקל אל הכבד, הסוסים אמנם יקרים אבל יש מהם מעט) חמוריהם (אמנם זולים יותר אבל יש מהם הרבה בעדר ובנוסף החמורים משמשים ביום יום ומיתתם קשה יותר מאשר הסוסים) גמליהם (הכי יקר מהבהמות) ופרשיהם צאנז ובקרים (נגמר האוכל) ועדיין לא הרגישו ולכן נענשו הם עצמם ומתו גם הבנים ואז ותשאר האשה לבד שעד עתה לאחר פטירת בעלה נתנחמה בילדיה, אולם לאחר שמתו גם הם קיבלה ניחומין גם על בעלה כאילו מתו שלושתם ביום אחד ומסכנה שהיא נשארה לבד, לכן כעת:

ו וַתֵּקֶם הִיא וְכִלְתִּיהָ, וַתֵּשֶׁב מִשְׁדֵּי מוֹאָב: כִּי שָׁמָּה, בְּשָׂדֶה מוֹאָב כִּי פָקַד יְהוָה אֶת עַמּוֹ, לָתֵת לָהֶם לֶחֶם.

ותקם מאבלותה ויש שפירשו שנעמי חלתה בעקבות הצרות שעברה ואיך שהחליטה שהיא חוזרת לארץ ישראל הצליחה לקום ממיטת חוליה ולקום יחד עם כלותיה, כרגע

עדיין שני הכלות יחד והמדרש מספר שנעמי שמעה מהרוכלין שחזרו לחזר בעיירות שפקד ה' את העם (בתרגום מביא ששמעה ממלאך ה') ולכן חשבה לחזור לארץ ישראל ומחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה ולכן כתוב כאן ותקם ובפסוק הבא כביכול חוזר על עצמו:

ז וַתֵּצֵא, מִן הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הָיְתָה שָׁמָּה, וּשְׁתִּי כְּלוּתֶיהָ, עִמָּהּ, וַתֵּלְכֶנָּה בַּדֶּרֶךְ, לָשׁוּב אֶל אֶרֶץ יְהוּדָה.

חז"ל דורשים את המילים ותלכנה בדרך בכמה אופנים, מהם: שיצאו מיד לדרך, לבדן, מבלי להמתין לשיירה, במרכז הדרך (מפחד שודדים וכדו'), בלי לנוח, יחד הקפידו שלא יכשלו בדיני ייחוד, שהיו ללא מנעלין ורגליהן נגעו פיזית בדרך, שנעמי לימדה את רות הלכות גירות ועוד

ח וַתֹּאמֶר נְעֻמִי, לְשְׁתִּי כְּלוּתֶיהָ, לִכְנָה שִׁבְנָה, אִשָּׁה לְבֵית אִמָּהּ, יַעֲשֶׂה (יַעֲשֶׂה) יְהוָה עִמָּכֶם חֶסֶד, כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתֶם עִם הַמֵּתִים וְעִמָּדִי.

ואע"פ שבעליהן נפטרו עדיין החזיקה אותן נעמי ככלותיה ומשדלת אותן כל אחת בפני עצמה לשוב חזרה לבית אמא (שסביר להניח שבבית האבא המלך לא יטו להן חסד אחרי שנישאו ליהודים והיו עד עתה עם נעמי וטבע של אמא שמרחמת יותר) ונעמי בטוחה שה' ייטיב להן אחרי שיחזרו לבית כאילו נשארו ועשו חסד עם המתים ועמה עצמה שכן אשה אפילו אם גבתה כתובתה אינה חייבת בקבורת בעלה וכאן לא די להן שהן התעסקו על חשבונם עם קבורת בעליהן הרי שוויתרו לנעמי על גביית כתובתן מהירושה ששבה כעת לנעמי וזהו חסד עם נעמי בנוסף לחסד שעשו כבר עם המתים

ט יִתֵּן יְהוָה, לָכֶם, וּמִצָּאֵן מְנוּחָה, אִשָּׁה בֵּית אִישָׁהּ, וַתִּשָּׂאנָה קוֹלָן וַתְּבַכְיָנָה.
נעמי מאחלת להן למצוא כל אחת את מנוחתה שכן אין מנוחה לאשה אלא בבית בעלה ונזרקה נבואה בפיה של נעמי שאפילו שדברה לשתי כלותיה הקרי הוא בלשון יחיד ומצאן שרק אחת משתיים והיא רות שדבקה בה תזכה לכל הברכות, למעשה נעמי מנסה לדחות אותן שלא יחזרו עמה שכן היא חששה שאם יחזרו עמה לארץ ישראל יקשה עליה לחזור למעמדה הקודם שכן לא תוכל להסתובב במקומות המכובדים יחד עם כלותיה הגויות כמו שהייתה רגילה וכמו שמספר לנו המדרש שעשרה שווקים היו בירושלים, ולא היו מערבין אלו עם אלו, שוק של מלכים, שוק של נביאים, שוק של כהנים, שוק של לוויים, שוק של ישראל, ניכרים בלבושיהן בשווקים, מה שאלו לובשין לא היו אלה לובשין, יוצא איפה שאם יחזרו יחד עמה היא תפסיד את מעמדה ולכן נעמי משכנעת אותן ממש לחזור חזרה ולהניח לה לבדה, נושקת להן לפרידה ואז שתיהן פורצות בבכי ו:

י וַתֹּאמְרֶנָּה לָּהּ: כִּי אַתָּךְ נָשׁוּב, לְעִמָּךְ.

הכלות מתעקשות להישאר עמה, ועונות לה על שני הדברים שלכן הן נשארות עמה, גם אנחנו נשארות להיות אתך כדי שלא תישארי לבד וגם שאנחנו לא חוזרות לעמנו כי אם ממשיכות איתך לעמך

יֵא וְתֹאמַר נַעֲמִי שְׁבִנָּה בְּנֹתִי, לָמָּה תִּלְכָּנָה עִמִּי: הָעוֹד לִי בָנִים בְּמַעֲי, וְהָיוּ לָכֶם לְאַנְשִׁים.

נעמי מנסה שוב להסביר את עצמה ומשדלת אותן לחזור לעמן למואב, וכי מה תרועתן באם תצטרפו אלי? אולי חשבתן להינשא בארץ ישראל? הרי שההלכה של מואבי ולא מואבית וכו' עדיין אינה מושרשת ואין סיכוי שאי מי יחפוץ בכן בגלל המוצא, אולי אתן בונות על מצוות ייבום? הרי שאין לי כעת בני במעי שיכולים היו אולי לייבם לאחר שיגדלו

יב שְׁבִנָּה בְּנֹתִי לִכְנָן, כִּי זָקַנְתִּי מִהָיֹת לְאִישׁ: כִּי אִמְרַתִּי, יֵשׁ לִי תִקְוָה גַם הָיִיתִי הַלֵּילָה לְאִישׁ, וְגַם יִלְדֹתִי בָנִים.

וגם אם תחליטו להמתין עוד הרי שמי אומר שאני בכלל אמצא למי להינשא? וגם אם כן מי מבטיח שאצליח להביא בכלל עוד ילדים? וגם אם כן מי אומר שיהיו אלו בנים?

יג הֲלָהֶן תִּשְׁבְּרֶנָּה, עַד אֲשֶׁר יִגְדְּלוּ, הֲלָהֶן תַּעֲגֶנָּה, לְבִלְתִּי הָיֹת לְאִישׁ, אֶל בְּנֹתִי, כִּי מֵר לִי מְאֹד מִכֶּם כִּי יִצְאָה בִּי, יַד יְהוָה.

וגם אם כל הבלתי יאמן הזה יקרה, שאינשא הלילה ומיד אפקד ויהיו לי בנים הרי גם אז תצטרכו להמתין עד שיגדלו ואם כן למה לכן להגיע לארץ ישראל כשאין לכם כמעט שום סיכוי להקים שם בית? האם במשך כל הזמן הזה תחזיקו עצמכן עגונות? ואל תחשבו להשוות את גורלכן לגורלי כי אינו דומה שאני נענשתי בפטירת כל המשפחה שלי ולמה לכן להצטרף אלי לעונש כשעתידכן עדיין לפניכן? גם אתן, יכולות לפתוח דף חדש לא כמוני שיצאה בי יד ה' והענישה אותי וביד ה' יש רמז לה' פורענויות שקיבלה: בעלה, ב' בניה, העובר שהיה במעיה כשיצאה מבית לחם ונשארה בעירוס ובחוסר כל

יד וְתִשְׁנֶה קוֹלֶן, וְתִבְכִּינָה עוֹד, וְתִשָּׁק עֲרֻפָּה לְחֻמוֹתָהּ, וְרוֹת דִּבְקָה בָּהּ.

כלפי חוץ אכן שני הכלות בכו יחד אולם חז"ל מבארים לנו שהבכי של ערפה היה בכי מן השפה ולחוץ ובכי רגיל של פרידה (ובכל זאת קיבלה שכר על ארבע דמעות שהורידה בדמות ארבעה גיבורים: סף מדון גלית וישבי) או אז היא נושקת לנעמי כהכרת הטוב על שהעמידה אותה בפני המציאות כמות שהיא וחוזרת לבית גילולי אביה כשהיא מוחקת את הפרק הזה מחייה (בקבלה מבואר שנשיקה זה התדבקות רוח ברוח והעברה של רוח דרך הנשיקה וכשנעמי נשקה להם לפרידה הרי שהיא האצילה מרוחה אליהן והעבירה להן רוח קדושה אולם בנשיקה זו של ערפה לנעמי היא למעשה החזירה לה את מעט רוח הקדושה שנותרה בה ממה שקיבלה וכעת נשארה בלי טיפת קדושה כשחזרה לבית אביה במואב) לעומתה רות בוכה בכי אמיתי ולא מוכנה לוותר על ההתעלות (ועל הרוח) שחוותה בשנים האחרונות הן בחיי בעלה שהיה אדם גדול והן במחיצת חמותה המרוממת, היא לא מוכנה לוותר על הקשר עם עם ישראל ולהפסיד את חיי הנצח ודבקה בנעמי חמותה

טו וְתֹאמַר, הִנֵּה שָׁבָה יְבֻמָּתְךָ, אֶל עַמָּהּ, וְאֶל אֱלֹהֶיהָ, שׁוֹבִי, אַחֲרַי יְבֻמָּתְךָ.

נעמי כבר מוכנה להמשיך יחד עם רות שהוכיחה לה את מעלתה אולם מנסה לדחות אותה בפעם השלישית כדין כל גר שדוחים אותו שלוש פעמים ורק לאחר מכן מקבלים אותו, נעמי מנסה להסביר לרות שאם כוונתה לא להשאיר אותה לבד או שהיא חושבת

בעצם כמו ערפה ומעדיפה לשוב אך חשה אי נעימות להשאירה לבד אזי משדלת אותה נעמי לשוב יחד עם ערפה לעמה ולאלהיה שכן אם תתחרט בשלב מאוחר יותר כבר לא יהיה לה עם מי לשוב

טז וַתֹּאמֶר רוּת אֶל תַּפְגַּעִי בִּי, לְעֻזְבֹּד לְשׁוּב מֵאַחֲרַיִךְ: כִּי אֶל אֲשֶׁר תִּלְכִּי אֵלַי, וּבְאִשֶּׁר תִּלְיִנִי אֵלַיִן עִמָּךְ עָמִי, וְאֵלֶיךָ אֵלֶי.

רות שהבינה את המסר עונה לנעמי שחלילה לחשוב שהיא חושבת כמו ערפה ויש כאן עניין של אי נעימות, כוונתי כנה לחלוטין ואין לי כל כוונה להתחרט, באתי לעולם בגלגול הזה כדי להיתקן ע"י גיור ולכן בבקשה ממך אל תפגעי בי ותפריעי לי כי אם תדחיני הרי שאצטרך למות ולחזור שוב וזה כבר יהיה אחרייך, לכן, בבקשה ממך אלך עמך באשר תלכי וטובה לי הגלות עמך מאשר העושר והשלווה בבית אבי המלך בנוסף כוונתי להתגייר וללכת על זה עד הסוף... ואם תדחי אותי שוב, מעבר לגי' פעמים הנדרשים בהלכה הרי שאלך מאחוריך עד שנגיע לבית לחם ושם אחפש מי שיגייירני ואת עוד תתני את הדין על שדחית אותי יתר על הדין (יעב"ץ) במילים אלו הסבירה רות לנעמי עד כמה היא רצינית ואין כל כוונה או חשש שתתחרט, נעמי בשלב זה מנסה להסביר לה שקבלת היהדות לא כזאת פשוטה כמו שנראה לה אולי וכי יש ביהדות הרבה איסורים ודינים 'מגבילים' וכמו שמובא בגמ' (יבמות מז:): על הפסוקים שלנו: אמר רבי אלעזר מאי קראה דכתיב כי אלך וגו' אמרה לה אסיר לך תחום שבת, ענתה לה באשר תלכי אלך, אסיר לך יחוד, באשר תליני אלין, מפקידין תרי"ג מצוות, עמך עמי, אסיר לך עבודת כוכבים, ואלוקיך אלוקי, אית לך ארבע מיתות בית דין, באשר תמותי אמות, שני קברים נמסרו לבית דין, ושם אקבר... הנה כי כן מסבירה רות לנעמי שהיא מתכוונת ברצינות ללכת איתה בכיוון היהדות כולל כל מה שזה כולל (מובא במדרש גם שלא תלך גם לתיאטרות, קרקסים וכדו' שהייתה רגילה מבית אביה ללכת לשם) ואחרי שאקריב את הקרבנות איפה שיהיה ציווי ה' אשאר ללון שם כמוך ללא איסור ייחוד וכשבפתח הדלת קבועה מזוזה... ממשיכה נעמי להסביר לה שההלכות שעברנו עכשיו הן טיפה מן הים וישנם תרי"ג מצוות (רו"ת ועוד ז' מצוות בני נח) האם תוכלי להתחייב לעמוד בכולן מבררת נעמי? כשרות משיבה בחיוב גם על כך, מוסיפה נעמי לבאר שעדיין אולי היא לא הבינה שמי שלא מקיים את המצוות צפוי לעונשים והעונשים כוללים ד' מיתות בית דין ועוד

יז בְּאִשֶּׁר תָּמוּתִי אָמוּת, וְשָׁם אֶקְבֹּר, כֹּה יַעֲשֶׂה יְהוָה לִי, וְכֹה יוֹסִיף כִּי הַמָּוֶת, יִפְרִיד בֵּינִי וּבֵינָךְ.

עונה לה רות על הכל: חמותי היקרה, אני מוכנה להכל, לכל מה שאמרת, כולל לעונשי המוות שחלים כעת עלייך יחולו גם עלי, אני מצטרפת באופן סופי לאלוקי ישראל ואין לי שום כוונה לחזור בי לעולם לא לפני מותך ולא לאחר מותך שכן אשאר יהודיה עד סוף ימי חיי ולא אעבור עבירות שחלילה יגיע לי עליהן מוות שאינו טבעי וממילא רק המוות יפריד בינינו וגם אקבר איפה שאת תקברי

יח וַתֹּרֶא, כִּי מִתְאַמְצָת הִיא לָלֶכֶת אִתָּהּ, וַתַּחְדֵּל, לְדַבֵּר אֵלֶיהָ.

כעת משתכנעת כבר נעמי בכנות כוונותיה של רות ולכן הפסיקה מלשדל אותה לחזור לעמה ולא להתגייר, הגאון מוילנא מסביר כאן שיצר הרע דומה לזבוב ויושב בין

ב' מפתחי הלב, יצר טוב אינו יועץ אלא למצווה אבל יצר הרע משיאו לעבירות ואם רואה שאינו יכול מפתהו לעשות מצווה מעוטף כמה עבירות... והרוצה לבחון עת בא לידי המצווה אם הוא מיצר הרע או לא? יוכל להבחין בעת עשיית המצווה, אם אבריו נעים ונדים בזריזות לעשות המצווה, מסתמא היא מעצת היצר הרע... כי איך יוכל לטעון שאיברי הגוף הכבדים אשר מעפר יסודם וטבעם לילך אחר תאוותם הגופני היורד למטה מטה כדרך העפר יתלבשו רצון לעשות? אין זה כי אם עצת היצר הרע בכדי שילכד אחר כך ברשתו, ואם בתשיקות נפשו הפנימית להתקרב אל עושהו במעשי המצוות איברי הגוף כבדים ועצלים, אז נראה שמדרך הטבע הוא ולכן נלבש היצר הרע באיברי הגוף ורוצה לעכבם מלעשות המצווה, ואף כאן כשראתה נעמי שרות מתאמצת ואינה יכולה ללכת אף שהיא בחורה ממנה הבינה שזה מצד הטוב וכי יצר הרע מנסה לעכב או אז ותחדל לדבר אליה

יט ותלכנה שתיהם, עד בואנה בית לחם, ויהי, כבואנה בית לחם, ויהם כל העיר עליהן, ותאמרנה הזאת נעמי.

גם משמים מקבלים את הגיורת החדשה באהבה וברצון ולכן מיד היא זוכה במעלות נפלאות עד כדי שהכתוב משווה את דרגתה לדרגתה של נעמי ומצרפן יחד בהליכתן, באלשיך מביא שהן התחפשו לגברים כי היה זה מסוכן לשתי נשים ללכת לבדן ובאגרת שמואל מוסיף על כך שהקב"ה סילק מדרכן כל עוברי אורח, נעמי בוחרת לשוב דווקא לבית לחם אפילו ששם הבזיונות יהיו גדולים ואכן בערב פסח (תרגום), ולכן בועז לא יצא לקראת דודתו שהיה עסוק עם פסחו) או במוצאי יו"ט של פסח (מדרש ר"ר) בלילה בו נחגג ברוב עם קציר העומר (להוציא מלבן של צדוקין) במדרש מובא גם שבאותו הלילה השיא בועז (אבצן, גדול הדור) את בתו ולכבוד השמחה הגיעו לעיר בית לחם המון רב יש גם דעה שההמונים הגיעו דווקא ללוויית אשת בועז שמתה באותו היום, כך או כך ההמולה רבה ותושבי בית לחם ברחובות עסוקים כשמנגד כולם רואים את שני הנשים מגיעות מן הדרך חורגות בלבושן ומושכות את עיני ההמון שמברר מי אלו הנשים עד שלחרדתם מתברר שלפחות אחת מהן מוכרת והיא לא אחרת מאשר נעמי הנעימה במעשיה שעזבה עם אלימלך לפני למעלה מעשור בזמן הרעב, היתכן? שאלו ההמונים? הייתכן שזאת נעמי שהייתה מנכבדות ארץ ולבושה בבגדי משי צועדת כעת בבילויי סחבות ויחפה? מה קרה כאן תמהו הרואים בינם לבין עצמם וכנראה שגם בקול יותר, שכן נעמי בעצמה מזדרזת לענות להם:

כ ותאמר אליהן, אל תקראנה לי נעמי: קראן לי מרא, כי המר שדי לי מאד.

אכן אני נעמי אולם איני ראויה עוד שתקראו לי בשם זה שכן בעבר הנעימות אפיינה את אורח חיי אולם כעת לא נשאר כלום מנעימות זו, נשאר בי רק צער, שברון לב ומרירות, מרא, זה השם שמתאים לי כעת ושאיני ראויה לו (בחז"ל ובמפרשים ישנם פירושים רבים למה מרא באלף ולא מרה, אחד מהרמזים המובאים כאן שיצאה בה' נפשות וחזרה רק בא' שזה היא בעצמה)

כא אני מלאה הלכתי, וריקם השיבני יהוה, למה תקראנה לי, נעמי, ויהוה ענה בי, ושדי הרע לי.

אולם מקבלת עליה נעמי הצדקנית את הדין ומסבירה לנוכחים כי לא לחינם קיבלה את עונשה, לא לחינם יצאתי מלאה בכל טוב (כולל וולד שהיה ברחמה) וריקנית חזרתי, וכמו שבימי השפע שמי נעמי ביטא את הנעשה עימי כך כעת אין יותר מה לקרוא לי נעמי כי ה' השיב לי על שברחתי מארץ ישראל, קראנה לי מרא ואל תוסיפו על ייסורי בהזכירכם את השם נעמי וכך לאחר שהודתה נחתמת תקופה זו בחייה, חטאה נמחל ונסלח (חיד"א, ותשב נעמי) ומתחילה כעת תקופה חדשה

כב ותשב נעמי, ורות המואבית כלתה עמה, השבה, משדי מואב, והמה, באו בית לחם, בתחלת, קציר שערים.

בגמ' (ברכות יב:) מובא שאדם שעבר עבירה ונתבייש בה מוחלין לו כל עוונותיו, נעמי שיצאה מבית לחם כאשר אלימלך העשיר מדרך הטבע הייתה צריכה כעת לשוב לכל מקום ורק לא לבית לחם שם הביזיונות יהיו קשים מנשוא, אולם נעמי לא מוותרת ושבה דווקא לבית לחם בהצדיקה עליה את הדין ולכן הכתוב מגלה לנו ותשב נעמי ששבה בתשובה ונתקבלה תשובתה וגם רות השבה עמה למרות שבטבע העולם יש מתיחות בין כלה לחמותה ובפרט לאחר פטירת הבן הרי שאצל רות הצדקנית הדברים שונים והיא מנצלת את הזמן כדי להידבק עוד ועוד בחמותה וללמוד ממנה אורחות חיים והשניים אפילו לא ממתינות עוד מעט לקציר החיטים המזינות יותר אלא מסתפקות במועט, בשעורים, המזינות פחות, וחוזרות כעת בתחילת ימי הקציר אפילו שיש רק שעורים

פרק ב'

א ולנעמי מידע (מודע) לאישה, איש גבור חיל ממשפחת, אלימלך: ושמו, בעז.

לנעמי היה קרוב משפחה, הן מצד עצמה שאביה ואביו של בועז היו אחים ונעמי הרי היא בת דודה של בועז והן מצד בעלה אלימלך שהיה אחיו של אבי בועז (יוצא שגם היה אחיו של אלימלך בעלה), בועז באותם הימים היה גדול הדור, נדיב ושונא בצע, תלמיד חכם ועשיר מופלג וככל הנראה גם אחד השופטים, המדרש מוסיף שבין המשפחות הייתה ידידות עמוקה ובין אלימלך ובועז שררה ידידות אישית חזקה מאוד והקדים הכתוב לספר למה בועז לא יצא לקראת נעמי עם כזאת קרבה וידידות כנ"ל

ב ותאמר רות המואבית אל נעמי, אלכה נא השדה ואלקטה בשבלים אחר, אשר אמצא חן בעיניו, ותאמר לה, לכי בתי.

בניגוד למצופה שנעמי במצבה הדחוק תפנה לבועז באופן רשמי ותבקש ממנו סיוע ועזרה הרי שנעמי אינה מוכנה להזדקק למתנת בשר ודם ומשכימה קום כדי ללקט מתנות עניים בשיבולים, רות שמבררת עם נעמי למטרת הליכתה שומעת מנעמי על הלכות מתנות עניים וחוסמת את יציאתה של נעמי לדרך בטענה שעדיף שהיא, הגיורת הלא מוכרת, היא זאת שתתבזה ותצא ללקט בשיבולים, רות, בתו של עגלון מלך מואב שהורגלה בחיי תפנוקים ולמשרתים הממתינים לפקודתה לא מהססת להשליך יהבה על ה' ולצאת לשדה ללקט אחר הקוצרים ולא לאבד חלילה במשהו מהבטחון בה', נעמי מאפשרת לה ללכת אבל מסבירה לה שזה לא בגלל שהיא גיורת ולא מוכרת, אלא היא

מייחסת אותה כבתה שלה ואין לה מה להתבייש במתנות שה' שלח להם בדרך זו של מתנות עניים והרי זה מידו יתברך ישירות, רמז מעניין מצאו רבותינו בזה שכתוב ואלקטה בשיבולין ולא כתוב ואלקטה שיבולין שמראש הודיעה לה שתלקט רק ב' שיבולין שזה ממתנות עניים ולא יותר מבי' שיבולין שזה כבר גזל, המדרש מוסיף שלא בקלות ויתרה נעמי לרות שמצידה בלי רשות מפורשת לא הייתה יוצאת לדרך ורק משניתנה לה הרשות:

ג וַתֵּלֶךְ וַתָּבוֹא וַתִּלְקֹט בַּשָּׂדֶה, אַחֲרֵי הַקִּצְרִים, וַיִּקֶּר מִקְרָהּ חֶלְקֶת הַשָּׂדֶה לְבַעַז, אֲשֶׁר מִמִּשְׁפַּחַת אֱלִימֶלֶךְ.

משכימה רות בבוקר ובוחנת ביציאה מהעיר לכיוון השדות (ותלך ותבוא) עד שמצאה קבוצת נערים שהיו נראים לה מהוגנים (שבת קיג:) ואחריהם הלכה לכיוון השדות תוך כדי שהיא מציינת לעצמה את הדרך שתדע איך לשוב העירה במהירות האפשרית, שונה התנהגותה של רות מהמלקטות האחרות שיוצאות דואגות למשימה ורק לעת ערב שכשכליהן מלאין בשובם העירה אזי הן שמחות הרי שרות הלכה ובאה שמחה בIODעה שהכל מאיתו יתברך וכשיצאה לדרכה בבוקר כבר הייתה שמחה כאילו שבה היא כבר לביתה עם כלים מלאים ואכן לא הרחק מהעיר הבחינה רות בשדה אשר הנערים הקוצרים היו נראים לה הגונים ולשדה זו נכנסה כדי להתחיל ללקט, במקרה... (במלא העומר מבאר שהיא הבחינה בשדה זה כבר שיצאה מהעיר אולם בדקה שדות נוספים ולא הרגישה את שחיפשה ולכן חזרה לשדה של בועז שם הרגישה שזה המקום הראוי לה) התברר לאחר מכן שהייתה זו השדה של בועז קרוב משפחתה

כל העומד מן הצד יכל מיד לראות שאין רות כשאר המלקטות וכי אין אשה פשוטה, דרך המלקטות היה לעמוד לפני הקוצרים כדי לתפוס מיד כל מה שנשמט מידיהם, אולם רות סברה שאין זה מן הצניעות לעמוד לפני הקוצרים ולכן הלכה רק מאחורי הקוצרים, בעוד שאר המלקטות הגביהו את שולי הבגד בעת שהתכופו להרים את השיבולים הרי שרות הקפידה על צניעותה ועל לבושה גם בשדה גם אם בגלל הקפדתה על הצניעות במקרה שהשיבולת כבר נפלה לארץ לקח לה זמן להסתדר עד שתוכל להתכופף בצניעות ובזמן זה 'הקדימה' אותה לקטת אחרת שלא חשבה לפני שהתכופפה ללקט עדיין רות לא ממהרת ומקפידה על צניעותה, היו מהמלקטות שהתירו לעצמן להחליף מילה עם הקוצרים וכמובן שרות לא החליפה מילה עם מי מהקוצרים, שונה הייתה רות גם בכך שאם נפלו או נותרו שלוש שיבולים שלא נהגה בהם שהרי אין זה מתנות עניים מהתורה בניגוד ל'מנהג' של יתר המלקטים שהתירו לעצמם, במלבי"ם מוסיף עוד על חכמתה של רות שבניגוד לאחרים המתחילים ללקט מיד עם כניסתם לשדה הרי שרות הלכה עד לסוף השדה והחלה ללקט מסופו וכך כשהכלי שהביאה היה מלא וכבד היא הייתה בפתח השדה הקרוב לשער העיר ולא היה עליה לחצות שוב את כל השדה עם כל המשקל של התבואה שנאספה

ד וַהֲנֵה בַּעַז, בָּא מִבֵּית לָחֶם, וַיֹּאמֶר לְקוֹצְרִים, יְהוֹה עִמָּכֶם, וַיֹּאמְרוּ לוֹ, יְבָרְכֶךָ יְהוֹה.

רק כעת בעל השדה הלא הוא בועז מגיע לשדהו לעקוב אחר הקוצרים במלאכתם (או שכעת תמו שבעת ימי המשתה של בתו או ימי האבל על אשתו ולכן הקדים הוא בשאילת השלום לנערים) המלבי"ם מבאר שלא היה זה ממנהגו של בועז להיות בשדה וכי הקדיש את זמנו

ללימוד תורה ובשדה השאיר ממונים מטעמו אלא שבדיוק היום ההגחה זימנה את בועז לשדה כדי להשלים את המשימה שהוטלה משמים על בועז ורות בועז מחדש הלכה ולימוד לדורות שאפשר לשאול לשלום חברו תוך הזכרת השם המפורש כדי למנוע שחלילה ישכחו את שם השם וגם כדי שלא יברכו במקום בשמות האלילים בהם היה נהוג לברך לשלום, כנגד ברכתו של בועז משיבים לו הנערים בברכה משלהם תוך שגם הם מזכירים את שם ה' המפורש (הגאון מבאר שהייתה זו שאלה של בועז אחרי שהבחין ברות בין הקוצרים האם עדיין ה' עמם או שנכשלו בראיה אסורה ואז ה' כבר לא איתם)

ה וַיֹּאמֶר בְּעֹז לְנַעֲרוֹ, הַנָּצֵב עַל הַקּוֹצְרִים: לָמִי, הַנַּעֲרָה הַזֹּאת.

שואלת הגמ' (שבת קיג:) וכי דרכו של בועז לשאול בנערה? אמר רבי אלעזר, דבר חכמה ראה בה, שני שיבולין לקטה, שלושה שיבולין לא לקטה, במתניתא תנא, דבר צניעות ראה בה, עומדות מעומד, נופלות מיושב. (כלומר את השיבולין העומדות קטפה כשהיא עומדת ואילו את השיבולין שנפלו לא התכופפה כמו היתר שמא לא יהיה זה מספיק צנוע אלא התיישבה לגמרי כדי לאסוף את השיבולין שנפלו) הרי שבועז הבחין בהתנהגותה האצילית של רות ולכן מעניין אותו לברר על ייחוסה? האלשיך מסביר שהבחין כבר קודם ברות אלא שלא ראוי מיד לשאול על הנערה ולכן הקדים בשאלת השלום, הגאון מסביר שהנערים הציעו לו שידוך עם רות ולכן בירר על ייחוסה במדרש מבואר שבועז הכיר את רות שכן ראינו שביאתה לבית לחם הייתה ברעש גדול (ותהום כל העיר) והוא רק רצה לברר על צניעותה, מבואר גם שבועז נמנע מלשאול עליה ישירות כדי שלא יאמרו שנתן עיניו בה אלא המתין לשמוע למי היא שייכת ואז אם יגידו בת פלוני ידע שהיא פנויה ואם יגידו אשת פלוני ידע שהיא נשואה בנוסף ראה בועז שכליה מלאים וחשב אולי היא קרובת משפחה של אחד הקוצרים שסייע בעדה לסלק את העניים האחרים?

ו וַיַּעַן, הַנַּעֲרָה הַנָּצֵב עַל הַקּוֹצְרִים וַיֹּאמֶר: נַעֲרָה מוֹאֲבִיָּה הִיא, הַשָּׁבָה עִם נַעֲמִי מִשְׁדֵּי מוֹאָב.

האחראי על הקוצרים שולל את החשש האחרון שמא קרובת משפחה היא של אחד הקוצרים ומסביר שהיא בכלל נערה מואביה ששבה עם נעמי משדה מואב ובאה ללקט לפרנסתה ופרנסת חמותה ונחלקו המפרשים האם אמר זאת כגנאי ובקול רם כדי שבועז לא ישאנה כי גנאי הוא לאיש מכובד כמותו לישא נערה מואביה וכי כל המעלות שנראה כאילו יש לה הרי זה ממה שנעמי לימדה אותה כיצד להתנהג אולם היא עצמה מואבית לכל דבר ועניין ויש שמסבירים שדווקא לשבח נתכוון הנער האחראי על הקוצרים וציין לשבח שאפילו היא באה ממואב הרי שהיא צנועה מאוד

ז וַתֹּאמֶר, אֶלְקָטָה נָא וְאֶסְפְּתִי בְּעֵמְרִים, אַחֲרַי, הַקּוֹצְרִים, וַתָּבוֹא וַתַּעֲמֹד, מֵאֵז הַבֶּקֶר וְעַד עֶתָּה זֶה שְׁבֵתָה הַבֵּית, מְעָט.

ממשיך הנער לתת את המידע על הנערה רות, לדעת רבותינו שדרשו לגנאי, נתכוון להטיל דופי ביושרה וטען שאין לזה הסבר איך הצליחה לאסוף כ"כ הרבה אם לא ששלחה ידה בלי ששימו לב בין העומרים האגודים וכנראה לכן היא שומרת מרחק מהנערים הקוצרים כדי שתוכל לגנוב מבלי ששימו לב ומהבוקר עד כעת בערב היא עומדת כאן ולא מסתפקת במה שכבר לקטה וגם לפי שיטה זאת בועז לא השכנע

ובוודאי לפי רבותינו שהסבירו שהנער התכוון לשבח אותה על צניעותה ששמרה מרחק מהקוצרים ולא החלה ללקט לפני שביקשה את רשותינו (כדרך הצנועין שהיו נוטלים רשות אפילו שהתורה זיכתה להם) מהבוקר ועד הערב היא מלקטת בחריצות מבלי לנוח ומהקפדתה על איסור הגזל עדיין לא הספיקה לאסוף די לה ולחמותה ומאחר ואשתך נפטרה ללא בנים הרי שהנערה הזאת מאוד מתאימה לך שכן עדיין היא נערה ובת בנים ובית דינך כבר חידש את הדין של מואבי ולא מואבית ואכן התקבלו הדברים על ליבו של בועז

ח וַיֹּאמֶר בְּעֵז אֶל רוֹת הֲלוֹא שָׁמַעְתָּ בְּתִי, אֶל תִּלְכִּי לִלְקֹט בַּשָּׂדֶה אַחֵר, וְגַם לֹא תַעֲבֹרִי, מִזֶּה, וְכֹה תִדְבָּקִין, עִם נַעֲרָתִי.

לשיטת רבותינו שהנער התכוון לגנאי ודיבר בקול רם הרי שכעת בועז פונה לפייס את רות ומבקש ממנה שלא תעזוב בגלל שפגעו בה את השדה שלו הוא מסביר לה שהנה לאחר שילכו הקוצרים יגיעו נערותיו לעזור בקציר ואז תוכל להיות יחד עמן (אלשיך) או שהנערות היו בחלק אחר של שדותיו ולשם הפנה אותה (מלבי"ם) הרי שמעת את שאמר הנער ואם תלכי לשדות אחרים תהיה זאת הוכחה לצדקת דבריו שיאמרו שאת מחפשת תואנה כדי לשוטט בשדות ולכן הישארי נא בשדותיי יחד עם נערותיי (במדרש מובאת דעה שאין הכוונה לנערות כפשוטו שלא הגיעו מעולם לשדותיו של בועז) ואילו לדעת רבותינו שהנער התכוון לשבח הרי שבועז אומר לרות שלא בכל שדה יעריכו אותה כמו שמעריכים אותה בשדה שלו כפי ששמעה זה עתה ובפרט ששמעת על רעיון השידוך ולכן בועז מבקש מרות שלא תעזוב את שדהו

ט עֵינֶיךָ בַּשָּׂדֶה אֲשֶׁר יִקְצְרוּ, וְהִלַּכְתְּ אַחֲרֵיהֶן הֲלוֹא צִוִּיתִי אֶת הַנָּעָרִים, לְבִלְתִּי נִגְעֶךָ, וְצִמַּת, וְהִלַּכְתְּ אֶל הַכֵּלִים, וְשָׁתִית, מֵאֲשֶׁר יִשְׁאַבּוּן הַנָּעָרִים.

ומעתה ואילך, מנחה בועז את רות, את יכולה לשמור מרחק מהקוצרים ולא לחשוש להישאר לבדך שכן הוריתי לנערים לא לפגוע בך חלילה לרעה ואם צמאת למים אל תהססי לשתות מהמים ששאבו לעצמם הקוצרים (אל תבקשי ששיטו לך מהמים שכן אין זה מן הצניעות אלא גשי בעצמך אל המים ושתית לרויה) בנוסף בועז מעריך את צדיקותה וידוע שצדיק שיתן עיניו לראותו בעין טובה הרי שהדבר מתברך ולכן בועז מבקש מהצדקת שניחנה בעין טובה שתתן עיניה בקוצרים כדי שהתבואה תתברך בשפע רב במדרש מובא ביאור שהייתה זאת שיחת חיזוק של בועז ברמזים: אל תלכי לשדה אחר הכוונה לא לחפש אלוהים אחרים, וגם לא תעבורי מזה הקפידי לקיים את המצוות בנוי וביופי, וכה תדבקין, וכך תצליחי להידבק בבורא עולם בדבקות מוחלטת, עם נערותי הכוונה לצדיקי הדור שנקראו ברמז בשם נערות, עיניך בשדה, תני עיניך בישראל, אשר יקצורו אלו תלמידי החכמים, והלכת אחריהן שיראו לך את הדרך וקיימת את המצוות כמותם (כשם שגוף האדם צועד אחרי עיניו כך צריך לעבוד בעקבות עיני העדה) ובדרך זו אפשר להתגבר על מכשולי נערות ואם תרצי להינשא (וצמית) בחרי לך לחתן בעל צדיק וירא שמים (כלי תמים שמחזיק מים) ורק ככה תצליחי להתעלות בסולם

י וַתִּפֹּל, עַל פָּנֶיהָ, וַתִּשְׁתַּחוּ, אֶרְצָה, וַתֹּאמֶר אֵלָיו, מִדּוּעַ מָצָאתִי חַן בְּעֵינֶיךָ לְהַפְרִינִי וְאֲנֹכִי, נִכְרָה.

בין אם זה היה פיוס על הפגיעה או מוסר והכוונה לעתיד, מקבלת רות את הדברים כפשוטם וממהרת ליישם וליפול אפיים ארצה כדי שלא יכשל הצדיק במראה פניה, אבל חוששת רות שאולי בועז פשוט טועה ומחליף אותה במי שהיא אחרת? שכן מדוע שבדיוק היא תמצא חן וחסד בעיני בועז? ולכן מרגישה חובה להעמיד אותו על טעותו שהיא לא מי שהוא חושב וכי זרה היא לו

יֹא וַיַּעַן בְּעֵז, וַיֹּאמֶר לָהּ הֲגֵד הֲגֵד לִי כָל אֲשֶׁר עָשִׂית אֶת חֲמוּתְךָ, אַחֲרֵי מוֹת אִישֶׁךָ, וַתַּעֲזְבִי אֲבִיךָ וְאִמֶּךָ, וְאֶרֶץ מוֹלַדְתְּךָ, וַתֵּלְכִי, אֶל עַם אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתָּ תְּמוּל שְׁלֹשׁ.

אבל בועז ממהר לתקן אותה ומסביר לה שלא חלה כאן טעות וכי הוא יודע בדיוק מי היא, שכן הוגד לו מה שעשתה למען חמותה לאחר פטירת בעלה (קודם פטירתו אין זה חסד שכן היא מצפה לטובת הנאה מחמותה או שרוצה למצוא חן בעיני בעלה) נודע לי כי טובת עין את (וכשם שכלה שענייה נאות שאינה אטונה בדיקה כך מי שטובת עין היא אין מידותיה טעונות בדיקה) נודע לי על העבודה זרה שנטשת והלכת אל ארץ בה לא יקבלו אותך (שכן ההלכה של מואבי ולא מואבית נתחדשה רק שלשום, ירושלמי יבמות פ"ח ה"ג) והיית נכונה לכל ההקרבה הזאת רק כדי להתדבק באלוקי ישראל, יחד עם זה, הוגד לי עוד משהו (הגד הוגד) הוגד לי גם שבאת ממואב ודבר זה טעון עדיין בירור (אכן, רות היא שגרמה לבית דינו של בועז לדון בהלכה זאת)

יב יִשְׁלַם יְהוָה, פְּעֻלָּךְ, וַתְּהִי מִשְׁכַּרְתְּךָ שְׁלָמָה, מֵעַם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר בָּאת, לַחֲסוֹת תַּחַת כְּנָפָיו.

אכן כעת אני יכול לבשרך שכבר נתחדשה ההלכה של מואבי ולא מואבית, ואין כל עיכוב המונע ממך לבוא בקהל (הגאון מסביר שבועז היה מסופק בנושא זה למרות ששמע על מעשיה הטובים) ולא רק זה אלא שעתידים לצאת ממך מלכים ונביאים (מדרש זוטא) ואל תתמהי למה אני לא דואג בעצמי לפרנסתך שכן ראיתי את מידת בטחונך בה' ויודע על סירובך להנות ממתנת בשר ודם לכן אין לי כלל ספק שה' אלוקי ישראל ישלם לך את כל משכורתך ולמרות שהגרים לא חיים חיי שלווה בעולם הזה כמו שמובא בגמ' (יבמות מח:): שגרים בזמן הזה מעוניין ויסורין באין עליהן (בגמ' מובאים כמה טעמים לזה כמו שהם נענשים על שלא קיימו מצוות בני נח בעולם הזה או על מה שהם עוברים מבלי לדעת עד שלומדים את כל ההלכות או על שמקיימים מצוות רק מיראה ולא מאהבה) הרי שאני מאחל לך שמשכורתך תהיה שלמה הן בעולם הזה כגמול על החסד שעשית עם חמותך והן בעולם הבא על שהתקרבת ובאת לחסות תחת בורא עולם והצטרפת אל עמו

יג וַתֹּאמֶר אִמָּצָא חַן בְּעֵינֶיךָ אֲדֹנָי, כִּי נַחֲמַתִּנִּי, וְכִי דִבַּרְתָּ, עַל לֵב שִׁפְחָתְךָ, וְאֲנֹכִי לֹא אֶהְיָה, כְּאַחַת שִׁפְחָתֶיךָ.

כעת תורה של רות להודות חזרה לבועז על הדברים והברכות, נחמתני בזה שברכתני שאזכה לרשת עולם הבא, תודה על ההבטחה שעתידים מצאצאי לעלות לגדולה, תודה על שאתה ובית דינך התרתם לי לבוא בקהל, יודעת אני כי איני ראויה אפילו לא כאחת משפחותיך (ללא חידוש ההלכה של מואבי ולא מואבית הרי שמצבה היה גרוע אף

משפחה כנענית שיכולה להשתחרר ולבוא בקהל ואילו הגאון מבאר שהיא ענתה לו ברמז שהבינה שהוא חושב לשאתה ושהיא לא תהיה כמו עוד שפחה שלו) ובכל זאת היטבת כל כך עם אישה שאינה ראויה לכך ועל כל זאת מתפרצת לה תודתי לך

יד ויאמר לה בעז לעת האכל, גשי הלם ואכלת מן הלחם, וטבלת פתך, בחמץ, ותשב, מצד הקצרים, ויצבט לה קלי, ותאכל ותשבוע ותתר.

לאחר שהניח בועז את דעתה של רות ופייסה הוא מזמינה לאכול יחד עם הנערים, רות מתביישת בהתחלה אולם בועז מסביר לה שאף אחד לא ירגיש באוכל של הנערים אם תהיה מנה אחת יותר או פחות, המלבי"ם מוסיף שבועז אכל עם הנערים כדי לזכות אותם בברכת המזון שכן דין פועל שמברך רק ב' ברכות ראשונות בברכת המזון משא"כ אם בעה"ב סועד עמו שאז מברך את כל הברכות, בועז גם מרמז לה שלא תרגיש אי נעימות וגם אם הביאה עמה לחם מהבית יכולה היא רק לטבול אותו בחומץ (לפי פשוטו, החומץ יפה לשרב ובוועז הכיר בה שבת מלך זו אינה רגילה לעמוד כל היום בשדה ולכן הציע לה להקל ע"י שתטבול פיתה בחומץ ורבותינו הוסיפו שרימוז לה גם שיצא ממנה בן שיהיה קשה בחומץ, וזה מנשה מלך ישראל) כעת כבר אף אחד לא ידע האם זה מלחם הפועלים שלקחה לעצמה או שזה לחם שהביאה מביתה ורק טובלת בחומץ, רות נענתה להזמנה אבל לא יושבת יחד עם הנערים אלא בצד וממרחק, בועז שמבחין בצניעותה הרבה מגדיל חסדו ומושיט לה שעורים קלויים כדרכם של צדיקים שאומרים מעט (לחם בחומץ) ועושים הרבה (שעורים קלויים) וכאן מתרחש נס שכמות כה קטנה של שעורים (שהושיט לה בידו) הספיקה לה די והותר ובחז"ל מובא על מעשה זה שאילו היה יודע בועז שירשם מעשה זה בתורה הק' שהאכיל את רות הרי ללא ספק היה מאכילה עגלים מפותמים ולא היה חושש כלל ובמאחז"ל יש הרבה דרשות על מעשה זה של צביטת הקלי והפת בחומץ במה שרימוז לה על לעתיד לבוא

טז ותקם, ללקט, ויצו בעז את נעריו לאמר, גם בין העמרים תלקט ולא תכלימוה.

בדרך העולם שאחרי שהאדם אוכל הרי אבריו כבדים והוא מחפש לנוח קמעה אחרי האוכל, לא כן רות שמזדרזת לקום ולנצל את היום ככל האפשר כדי להספיק וללקט מה יותר, זה הזמן בו מתאפשר לבועז להורות לנערים להניח לרות ללקט ככל שתראה ואפילו אם תרצה ללקט בין העומרים שאינם מיועדים לעניים שלא יגידו לה כלום ואדרבה תגידו לה שרשאית היא ללקט ככל שתראה, וגם אם יראו שהיא מתביישת או מהססת שיעודדו אותה לקחת, הנערים מסבירים לבועז לאור נסיונם שלהוראתו אין תועלת שכן אין סיכוי שרות תקח משהו שהוא לא בוודאות של העניים ולכן מתחכם בועז ומצווה על נעריו

טז וגם של תשלו לה, מן הצבתיים, ועזבתם ולקטה, ולא תגערו בה.

עליכם לנהוג בחכמה ולעשות עצמכם כאילו שכחתם וכאילו זה נפל מידיכם למרות שהפלתם זאת בכוונה, כמובן שעליכם לעשות זאת רק באזור איפה שהיא מלקטת, כדי שיגיעו לידה ולא לידי אחרים וזאת תהיה דרך מכובדת לעזור לה בפרנסתה המפרשים מסבירים שככל הנראה בועז ציווה על הנערים להפקיר את מה שיפילו כי לא יתכן שבועז יכשיל אי מי בתבואה שחייבת במעשר ולכן מוכרח להיות שיפקירו את העומרים ויפטרו ממעשר והפקר צריך להיות לכולם לכן ביקש שיפקירו בסביבתה כדי שהיא

תזכה בזה (במדרש זוטא מביא מעשה בחסיד אחד ששכח ביום אחד עומרים בשדה וערך סעודה גדולה לאוהביו על שזכה ועלה בידו לקיים מצוות מתנות עניים כהלכה)

יז ותלקט בשדה, עד הערב, ותחבט את אשר לקטה, ויהי פאיפה שערים.

אכן, הנערים הקוצרים עשו כהוראתו של בועז והם שוכחים ומותירים עומרים רבים בשדה ולרות נדרשים שעות רבות של ליקוט בשדה כדי לסיים ולאסוף את העומרים שנותרו עבודה ורק לקראת ערב היא מסיימת את מלאכת האיסוף, (האלשיך הק' מבאר שלרות נדרשו שעות רבות שכן היא לא נטלה כלל את מה שהסתפקה האם זה אכן מתנות עניים ולא עזר כל מה שהנערים כאילו שכחו שכן היא לא ליקטה זאת כלל) או אז היא נגשת כבר בשדה לחבוט את השעורים שכן למה לה לסחוב אל העיר את כל המשא הכבד שאין מה לעשות עמו? ועוד חששה הצדקת למשוך עיניים עם מסע כה גדול, ולכן חובטת היא איפה את השעורים ומפרידה בין הגרגירים לתבן והצליחה להוציא כמות של שלוש סאין תבואה בהם היה מאכל לה ולנעמי לחמישה ימים (עומר מאכל אדם ליום)

יח ותשא ותבוא העיר, ותרא חמותה את אשר לקטה, ותוצא, ותתן לה, את אשר הותרה, משבעה.

עם משא זה חוזרת רות לעיר אל חמותה הממתינה לה בכליון עיניים ונעמי רואה בעצמה את היבול שכלתה הביאה ומבינה שבכמות כזאת של גרגרים הרי שהייתה פי כמה וכמה תבואה ולכן תמהה נעמי: כיצד הצלחת ללקט כ"כ הרבה ביום אחד? במקום תשובה, רות מוציאה את הקלי שנותר לה ממה שבועז נתן לה ומסבירה לה שמאחר והמזון נתברך במעיה והותירה אף ממעט הקלי שבועז צבט לה באצבעותיו הרי מובן שהברכה שרתה ולכן הספיקה ללקט כ"כ הרבה

יט ותאמר לה חמותה איפה לקטת היום, ואנה עשית יהי מכירך, ברוך, ותגיד לחמותה, את אשר עשית עמו, ותאמר שם האיש אשר עשיתי עמו היום, בעז.

מתפעלת נעמי מהברכה השרויה במעשי ידי כלתה ומבררת על היום בכללותו, היכן ליקטת היום? היכן חבטת את השיבולים? כיצד הספקת גם ללקוט וגם לחבוט ביום אחד? נעמי מבינה שזה לא טבעי ללקט כ"כ הרבה ביום אחד ולכן שיערה אחת מג' אפשרויות: או שהניחו לה ללקט, או שסיעו לה או שנתנו לה מתנות חנם וכנגד זה הגיבה: איפה ליקטת, לקט כה רב? ואנה עשית, מי סייע בידך? יהי מכירך ברוך אם נתנו לך מתנות חנם, רות אינה מסתירה את המידע ומספרת לנעמי כי ליקטה היום בשדותיו של אחד בשם בועז, רות מסתירה מנעמי שמדובר בבועז בן המשפחה שכן היא לא רוצה שחמותה תתבייש בזה שבני המשפחה יודעים ממצוקתה ובמדרש מובא שנצנצה בה רוח הקודש שדווקא היום שמו בועז אבל יותר מאוחר אקרא לו בעלי

כ ותאמר נעמי לכלתה, ברוך הוא ליהוה, אשר לא עזב חסדו, את החיים ואת המתים, ותאמר לה נעמי, קרוב לנו האיש מגאלנו, הוא.

אולם נעמי אינה מתביישת ואדרבה, לאחר שמברכת גם היא בשם ה' מגלה כביכול היא לכלתה שבועז הזה הרי הוא קרוב משפחתם ומאחר שברכה בשם ה' מוסיפה היא לברך ולהודות לה' על אשר התחסד עם החיים, היא וכלתה בזה שפרנסם ביד רחבה,

ואף עם המתים, אלימלך מחלון וכליון כששלח את רות וערפה לטפל בהוצאות קבורתם ואם כך שלא עזב חסדו, מרמזת נעמי על עוד חסד עם המת שיש להניח שתזכה לייבום **כא ותאמר, רות המואבית: גם כי אמר אלי, עם הנערים אשר לי תדבקין, עד אם פלו, את כל הקציר אשר לי.**

לאחר הגילוי והברכות מוסיפה רות לספר לחמותה שלא זו בלבד שהניח לי ללקט בשדותיו אלא שהורה לי להמשיך לפקוד את שדותיו בכל ימי הקציר והתיר לי להידבק בנעריו (למרות שבוועז התיר לה להידבק בנערותיו לא רצתה רות שנעמי תחשוש שקרה משהו שלכן בוועז היה צריך להרחיק אותה מן הנערים בשדה, אמנם במדרש יש ביקורת על רות ששינתה בדברי בוועז ואולי כוונתה למה שאמר לה שענייך בשדה אשר יקצורון ששם הכוונה הייתה לנערים שהרי מעיקר הדין עם השניים כשרין יכולה להתייחד) החיד"א מבאר שכוונת רות הייתה לספר לנעמי על ההיתר שבית דינו של בוועז הוציא למואבית וכי מותר לה על פי הלכה להידבק עם הנערים ולהינשא לאחד מהם עפ"י דין תורה,

כב ותאמר נעמי, אל רות פלטה: טוב בתי, כי תצאי עם נערותיו, ולא יפגעו בך, בשדה אחר.

נעמי מעודדת את רות להמשיך ללקט בשדותיו של בוועז באמת והגם שבנערים כשרין כמו אצל בוועז בשניים מעיקר הדין אינה עוברת על איסור ייחוד, מ"מ עדיף לך להידבק עם נערותיו איתן אין חשש בכלל אבל שתישאר בשדותיו של בוועז שכן בשדות בוועז מובטחת לה שמירה ובשדות אחרים אולי חלילה יפגעו בה

כג ותדבק בנערות בעז, ללקט עד פלות קציר השערים, וקציר החטים, ותשב, את חמותה.

ואכן רות בכל ימי הקציר (שלושה חודשים) ממשיכה ללקט בשדותיו של בוועז יחד עם נערותיו ומודגש כאן מעשה החסד של רות שלמרות שמצאה לה במשך היום חברה צעירה כלבה ויכלה קצת להיות עם נערות בגילה (כארבעים) הרי ששבה בכל יום לחמותה כדי לשבת איתה ולהיות עמה כי זאת רות!

פרק ג'

א ותאמר לה, נעמי חמותה: בתי, הלא אבקש לך מנוח אשר ייטב לך.

למעשה נראה שהרעיון שרות תינשא לבועז עלה כבר גם בדעתו של בוועז אלא שנעמי המתינה גם לסיום ימי הקציר וגם שיעברו ג' חודשים מאז שהתגיירה ותוכל להינשא (כדי שאם היא מעוברת שיכיר עוברה וידעו מי אביו) וכשעברו ימי הקציר ומצד אחד נעמי השתכנעה בכנות כוונותיה ואצילותה של רות והייתה בטוחה שמתאים לה שידוך עם אדם נעלה כבוועז אולם מצידו של בוועז אין שום רמז וגם לא שלח שום שליח מיוזמתו ולכן החליטה נעמי שאם בוועז אינו מחזר אחר אבידתו הרי שהיא לא תשקוט עד אשר תמצא לרות מנוח גם כהכרת הטוב לרות על שכיתתה רגליה כל ימי הקציר להשיג לה אוכל ונעמי מרגיעה אותה מראש לפי מה שמובא בגמ' (ב"ב צא.) שאבצן זהו בוועז, ומסופר בנביא שופטים שכל בניו של אבצן מתו בחייו משום שלא קרא למנוח שהיה

חשוד ילדים לשמחות נישואי בניו, מרגיעה אותה מראש נעמי שהיא לחתונה שלה כן תזמין את מנוח ולכן אין לה ממה לחשוש ממנוח.

ב וַעֲתָה, הֲלֹא בָעִז מִדַּעַתְנוּ, אֲשֶׁר הָיִיתָ, אֶת נַעֲרוֹתַי, הִנֵּה הוּא, זָרָה אֶת גֵּרֹן הַשָּׁעֲרִים הַלְיָלָה.

ולכן מגיעה כעת נעמי לרות ומציעה לה את הצעת השידוך תוך כדי שהיא מדגישה לה שלמרות שהוא קרוב משפחה הרי שהיא, נעמי, דורשת את טובתה של רות במקרה זה ולא משיקולי טובתו של בועז, הרי התוודעת לבועז קרוב משפחתנו, גדול הדור, והספקת להכיר את מידותיו ואת טוב ליבו ולכן יודעת את כי הצעת השידוך היא הצעה מעולה עבורך, אמנם הוא כבן שמונים שנה אולם בהתחשב בתפקיד שנועד עבורך סבורני כי אין מי שמתאים יותר מאשר בועז הצדיק ואם תשאל לי למה נראה לי בכלל שיסכים במעמדו הרם לשאת גיורת שזה עתה הגיעה ממואב? הרי ראית כבר שמצאת חן וחסד בעיניו וכי ציווה עלייך להידבק עם נערותיו כך שנראה שאחרי שלמד להכיר את צניעותך ומעלותייך יש סיכוי סביר שהוא יסכים לשאת אותך לאישה ואם את מסכימה עימי אז יש לי רעיון איך לבצע את זה בפועל בתקווה ובתפילה שזה יצליח אך עלינו להזדרז שכן רואה אני ברוח הקודש שימיו ספורים (מלא העומר) ואסור לנו להשתהות פן נאחר, למעשה, נודע לי שהלילה בועז מתכנן לזרות את גורן השעורים (שכן בלילה נושבות רוחות קלילות יותר המתאימות לזריית שעורים) ולאחר שבוע יסיים את מלאכתו הוא ככל הנראה לא ישוב לביתו גם כי אין זה מכבודו של תלמיד חכם לצאת יחידי בלילה וגם כי כנראה שישאר לשמור על התבואה בשדה עד אור היום מפני הגנבים ואת ההזדמנות החד פעמית הזאת שבוע בלילה לבדו בשדה עלייך לנצל גם מהסיבה שבלילה זה לאחר זריית השעורים יהיה ליבו טוב עליו כשיראה את שפע ברכת ה' ובטוב ליבו ירגיש הלילה את חסרונה של אשתו כשלא ימצא עם מי לשתף את השמחה וזאת ההזדמנות להציע לו אישה אחרת

ג וַרְחֻצָה וְסִכָּתָה, וְשָׁמַתְךָ שְׁמַלְתְּךָ (שְׁמַלְתִּיךָ) עָלֶיךָ וִירַדְתִּי (וִירַדְתָּ) הַגֵּרֹן, אֶל תְּוֹדְעֵי לְאִישׁ, עַד כָּלְתוּ לֶאֱכֹל וּלְשִׁתּוֹת.

וממשיכה נעמי בהדרכה המעשית עם הרעיון שטוותה, (רבותינו דרשו את הכתיב וירדתי שנעמי טענה לרות שלו הייתה במקומה זה מה שהיא עצמה הייתה עושה) עלייך לרחוץ ולסוך (כפשוטו והמפרשים מוסיפים שבאותו יום טבלה לשם גירות ורחצה וסכה מגילולי בית אביה) ועם הבגדים המכובדים שלך (בירושלמי פאה פ"ח ה"ז מובא שהכוונה לבגדי השבת) לרדת לגורן (כל הגרנות היו ממוקמים במקום נמוך בגלל ששם הרוחות מתונות יותר ומעיפות בזרייה רק את התבן אולם בהר הרוחות חזקות יותר והרוחות מעיפות גם חלק מגרגרי התבואה) ולהסתתר מפני האנשים ושאף אחד לא ידע על קיומך בכלל בגורן שכן טרם הסעודה הוא עלול להיות פחות סבלני לכעוס עלייך ולדחות את בקשתך, לכן המתיני עד שיהא ליבו טוב עליו לאחר שסיים את הסעודה ורק אז תמשיכי

ד ויהי בשכבו, וידעת את המקום אשר ישכב שם, ובאת וגלית מרגלתיו, ושכבתי (ושכבת), והוא יגיד לך, את אשר תעשין.

כשהסעודה תסתיים וכולם יפנו לשנתם יהיה עלייך לעקוב כל הזמן ממסתורך איפה בועז הולך לישון שלא תחליפי חלילה עם אחד הנערים ורק אחרי שירדמו כולם, בועז והנערים, כשאת יודעת בוודאות איפה מקום משכבו של בועז עצמו רק אז תקומי בשקט ותגשי למרגלותיו ותמתיני שם לצד רגליו (רגליו דווקא שלא יחשוב שהיא משווה את עצמה אליו) בשתיקה מבלי להעיר אותו עד אשר הצדיק יבחין בך והוא כבר יורה לך מה לעשות בהמשך שכן אין באפשרותי לחזות איך תתפתח השיחה ביניכם ולכן אין באפשרותי להדריך אותך מעבר לנקודה זאת

ה ותאמר, אליה: כל אשר תאמרי (אלי), אעשה.

רות מגיבה על התכנית של נעמי חמותה, אכן, למרות אי הנעימות שבדבר, ככל אשר תאמרי לי אעשה, למרות שהדברים נראים לי גבוהים ממני בהרבה הרי שאינני רואה את עצמי כנוגעת בדבר ומטרתי היא לשם שמים בלבד

ו ותרד, הגרן, ותעש, ככל אשר צוה חמותה.

במדרש (תנחומא בהר ג') מובא שלמעט השינוי שנעמי אמרה לה קודם להחליף לבגדי השבת ואז לרדת לגורן ורות שינתה מפני שאמרה הדור פרוץ בעריות וחששה שאם יראו אותה יורדת בכיוון הגורן כשהיא מקושטת הרי שיש סיכוי שיחשבו עליה שהיא פרוצה ולכן בדבר זה בלבד שינתה וקודם ירדה לגורן בלבושה הרגיל ורק שם עשתה ככל אשר ציוותה חמותה והחליפה לבגדי השבת ולאחר שהחליפה רות עושה ככל אשר ציוותה עליה חמותה ולמרות שזה קשה לה הרי שבטרם כל פעולה שהיא עושה היא ממלמלת בפיה: הריני עושה כמצוות חמותי אשר ציוותה אותי בכדי שזכותה תסייעני ותגן בעדי (ר"ר ה' י"ד) ולמרות שכעת התכנית רק מתחילה הרי שאת מחשבתה הטובה הקב"ה מצרף למעשה ומעלה עליה הכתוב כאילו כבר עשתה והשלימה לעשות את כל אשר ציוותה עליה חמותה

ז ויאכל בעז וישת, וייטב לבו, ויבא, לשכב בקצה הערמה, ותבא בלט, ותגל מרגלתיו ותשכב.

והנה, לאחר שרות לבשה את בגדי השבת שלה והתחילה במעקב אחריו ממקום מסתורה (גם אם ראו אותה בגורן קודם כנראה ייחסו זאת לקרובת המשפחה שבאה להיות שותפה בשמחת זריית הגורן, אולם לאחר סיום הזריה החביאה עצמה בגורן) בועז מסיים את סעודתו וכפי שמובא במדרש (ר"ר ה' ט"ו) שבועז מקנח במיני מתיקה שהיא מרגלת לשון לתורה (בלילה זה שינה ממנהגו ולמרות שבדרך כלל הסתפק במעט אוכל ובפרט בשני הרעב האחרונים שלא רצה לאכול יותר מכדי מחייתו הרי שכעת כשתם הרעב כ"כ נהנה מהשפע והיטיב ליבו בסעודה כי כך סיבבה ההשגחה שלא יאחר לישון וששנתו תהיה עמוקה מבלי שיבחין ברות עד לקומו) ולאחר שבירך על המזון והשפע שהקב"ה העניק לו לאחר תקופת הרעב למד תורה בטוב ליבו, רק אז נפנה למקומו בקצה הערימה כדי למנוע מגזלנים לגזול מתבואתו, ועסק בתורה במקומו עד שנפל ונרדם (כאמור, בלילה זה סיבבה ההשגחה שיהיה זה מוקדם מהרגלו בכל לילה) או אז המשיכה רות כפי התכנית שטוותה לה נעמי וניגשת אט אט בסתר ובצניעות תוך

כדי שהיא מכסה אפילו את פניה שאם חלילה אי מי מהנערים יתעורר ויבחין בה בטעות
שלא יכירנה ומתיישבת לצד רגליו מבלי לעשות מאומה

ח וַיְהִי בַּחֲצִי הַלַּיְלָה, וַיַּחְרֹד הָאִישׁ וַיִּלְכֹּץ, וַהֲנִה אִשָּׁה, שֹׁכֶבֶת מְרֻגְלָתוֹ.

בועז שלא הרגיש בכלום מהמתרחש סביבו מתעורר בחצות כדרכו להשכים וללמוד
תורה, ביעב"ץ מבאר שההשגחה סיבבה את זה לשעת חצות בדווקא שכן זו שעה של
ניסים וההשגחה גלויה, ונחרד לגלות דמות למרגלותיו, ברגע הראשון סבור היה ששד
הוא זה שמבקש לקללו ולכן חשב בועז לטפל בשד קודם אלא שהקב"ה מגן על רות
שמעשיה לשם שמים ואז מבחין בועז שאישה היא הדמות הזאת שכן שעה מכוסה
במטפחת כדרך הנשים ולא במצנפת כדרך האנשים ולכן פונה בועז לכיוונה ומכריז

ט וַיֹּאמֶר, מִי אַתְּ, וַתֹּאמֶר, אֲנֹכִי רֹת אֲמֹתָךְ, וּפְרִשְׁתָּ כְּנָפְךָ עַל אֲמֹתָךְ, כִּי גֵאל אֶתָּה.

מי את? אם רוח את? הסתלקי לך! ואם מבני אדם הינך? הודיעיני... ורות מצידה
ממהרת להניח את דעתו ומגלה לו שמבני האדם היא וכל מבוקשי מאת ה' יתברך אינו
אלא שיזכה אותי להיות חלק ממשפחתך, האם נשואה את? שואל בועז, ורות מצידה
עונה שלא, טהורה את? כן, בגמ' (סנהדרין יט:) מובא שכעת ניסיונו של בועז היה גדול
מניסיונו של יוסף עם אשת פוטיפר ובכל זאת מתחזק בועז ונשבע בשבועה חמורה כנגד
יצרו לא להתקרב לאשה זאת אלא אם כן ישאנה לאישה על פי דין תורה, כעת נפנה
בועז לברר מי היא ומה מעשיה בגורן בשעה זו? ורות משיבה לה שהיא באה לבקש ממנו
שיגאל את נכסיהם יחד עם רות מדין גאולת קרובים שזה מעין ייבום שכן מחלון לא
היה אחיו של בועז אלא שיש מצווה על קרובי עני שמכר את נכסיו מחמת עניו לגאול
את נחלתו ואם אין לו בנים או אחים היה מקובל שמי מהמשפחה המורחבת גואל את
נכסיו ואף נושא את אשתו וזו הייתה הבקשה של רות שאחרי שלא נותרו לה ולחמותה
אלא מעט נכסים אותם עלינו למכור ע"מ להתפרנס הרי שהמצווה על בועז כקרוב
המשפחה לגאול את הנכסים אם ימכרו ואם כן למה להמתין למכירה ואז לגאול? גאל
כבר כעת וקנה את הנכסים יחד איתי ובלשון נקיה השתמשה רות כשאמרה ופרשת
כנפך על אמתך כשהכוונה לנישואין כדת משה וישראל על ידי חופה וקידושין וכך גם
יזכר שמו של בעלי המנוח על נחלתו שכשאבוא כאשתך יחד עמך אל השדה יאמרו הנה
אשתו של בועז בעלי השדה כיום שהייתה אשת מחלון בעליה הקודמים של שדה זו
(רש"י) ואילו יגאל מי שהוא אחר את נחלתי ואותי הרי שחוששת אני שכוונתו לא תהיה
רק לשם שמים ולכן מבקשת אני ממך שאתה תהיה הגואל שמובטחני שכוונתך תהיה
רק לשם שמים

**י וַיֹּאמֶר, בְּרוּכָה אַתְּ לַיהוָה בְּתִי הֵיטִבְתָּ חֲסִידְךָ הָאֲחֵרוֹן, מִן הָרִאשׁוֹן: לְבַלְתִּי לָכֶת, אַחֲרֵי
הַבְּחוּרִים אִם דָּל, וְאִם עָשִׁיר.**

המדרש מבאר שבועז ראה והכיר ברוח קדשו שמשיח קדשינו עתיד לעמוד מזרעה
של רות אולם ישנו מכשול בדרך לנישואים אותו צריך לעבור, טוב, דודו של בועז, הוא
דוד של נעמי (אחי אביה) ואילו בועז הוא בן דוד של נעמי ולכן טוב קרוב יותר בקרבתו
לנעמי ולו זכות הקדימה לגאול את הנכסים יחד עם רות, לכן, פונה בועז אל רות ומברך
אותה בהתפעלות שניכר שמעשיה לשם שמים שכן כל אחת הייתה מעדיפה בעל צעיר

שתוכל לחיות איתו ואפילו הוא עני לעומת זקן בן שמונים ואפילו הוא עשיר, ובזה, חסדך האחרון עם המתים להקים את שמו של מחלון הגדלת על חסדך הקודם שלא עזבת את חמותך וכאשר הסכמת להינשא לי לשם שמים ראויה את לכל ברכה

יֵא וְעַתָּה, בְּתִי אֵל תִּירָאִי, כֹּל אֲשֶׁר תֹּאמְרִי, אֶעֱשֶׂה לָךְ: כִּי יוֹדַע כָּל שֶׁעַר עַמִּי, כִּי אִשָּׁת חֵיל אֶת.

אולם לאחר שברכתיך אני רוצה להסביר לך משהו כי אני לא יכול כעת מיד להיענות לבקשתך, אל תחששי שמא אני דוחה אותך בתירוצי סרק וגם לכן הקדמתי לברכך, (במדרש זוטא מובא שרות חששה פן יהרגנה על שהביאה אותו לידי ניסיון בחוסר צניעותה ובלקח טוב מבואר שמסיבה זו חששה שמא יבזה אותה האלשיך והיעב"ץ מבארים שבועז הרגיע אותה שאין לה מה לחשוש שמא תתפרסם בעיר הנהגתה בלילה האחרון ואילו המלבי"ם מבאר שבועז הרגיע אותה מהחשש פן יניאו אותו אנשי עירו מהרעיון שכן) יודע אני שראויה את לי ואינני חושש מהייחוס ומהמוצא כי הייחוס העצמי שלך בהנהגותיך הטובות כבר נודע בשערים והוא הייחוס האמיתי וכן אני מגלה שאשת חיל את שלכבוד חשיבותך נתגלתה הלכה זו הנוגעת לייחוסך של מואבי ולא מואבית יומיים בלבד קודם שבאת שיצא לנו 'במקרה' לדון על זה בבית הדין (ילקוט רמז תרא)

יֵב וְעַתָּה כִּי אָמַנְס, כִּי אִם גֵּאל אָנֹכִי, וְגַם יֵשׁ גֵּאל, קְרוֹב מִמֶּנִּי.

אלא שאמנם גואל אני רק שיש מי שקרבתו קרובה יותר לנעמי מאשר קרבותי ולפני שאני זוכה במצווה מחובתי להציע לו קודם את ההצעה לגאול את הנכסים יחד איתך, הסיכויים אמנם נמוכים שיסכים גם כי הוא נשוי ולמרות שמותר להוסיף אישה הרי שקשה להניח שיסכים לזה ובפרט שההלכה של מואבי ולא מואבית נתחדשה בבית המדרש רק לאחרונה וסביר להניח שעדיין לא שמע על זה וגם אם שמע סביר להניח שהוא לא ירצה להיות הראשון בפועל ולהסתמך על הלכה שעדיין אינה מוכרת בקהל

יֵב לִינִי הִלִּילָה, וְהָיָה בְּבִקְרִי אִם יִגְאָלְךָ טוֹב יִגְאָל, וְאִם לֹא יִחַפֵּץ לִגְאָלְךָ וְגֵאלְתִּיךָ אָנֹכִי, חֵי יְהוָה, שְׁכַבְבִּי, עַד הַבֶּקֶר.

הישארי נא ללון כאן את המשך הלילה ונשבע אני שמחר על הבוקר אטפל בזה ואציע באופן אישי לטוב לגאול אותך יחד עם נחלת אלימלך ואניח לו להחליט כטוב בעיניו והיה אם יחפוץ מעצמו לגאולך אז כך יהיה וטוב הדבר שכן אדם חשוב הוא אבל אם ימאן הרי שאני מבטיח לך שאני אגאל אותך בעצמי, בוודאות אני יכול להגיד לך שזה הלילה האחרון בו את לנה כפנויה, מחר בלילה כבר תהיי נשואה, או לטוב או אלי, כעת מסוכן לך לחזור לבדך העירה ולכן השארי נא בגורן עד הבוקר ואיך שיעיר השחר צאי לדרכך אל העיר לפני שיתעוררו הנערים ויכירו שהיית כאן הלילה

יֵד וְתִשְׁכַּב מִרְגְּלוֹתַי, עַד הַבֶּקֶר, וְתִקֶּם, בִּטְרוֹם (בְּטָרָם) יִפִּיר אִישׁ אֶת רַעְהוּ, וַיֹּאמֶר, אֵל יוֹדַע, כִּי בָאָה הָאִשָּׁה, הַגֵּרָן.

בועז ניצל את הזמן שנשאר עד לשחר בתפילה לה' שלא יודע דבר בואה של האשה לגורן ושלא תצא חלילה תקלה על ידו, במדרש מבואר שבגורן לן עוד בן בית נוסף מלבד בועז ממנו לא הסתיר בועז את הסיפור ובטח בו לחלוטין ויחד עימו הגיע למסקנה שאכן כדאי שעל הבוקר רות תחזור העירה ובטרם שחר מקיץ בועז את רות ומזרז אותה

לצאת לדרכה ואף רות בעצמה משכימה בטרם השחר שכן ברוב צניעותה מתביישת היא מבועז

טו וַיֹּאמֶר, הָבִי הַמִּטְפַּחַת אֲשֶׁר עָלֶיךָ וְאַחֲזִי בָּהּ וְתֹאחֲזִי בָּהּ, וְיָמַד שֵׁשׁ שְׁעָרִים וַיָּשֶׁת עָלֶיהָ, וַיָּבֹא הָעִיר.

בטרם היא עוזבת את השדה מצייד אותה בועז במתנה של שש שעורים ונחלקו רבותינו האם היו אלה שש שעורין כפשוטו או שש סאין של שעורין? כך או כך בועז לא רצה לחפש כלי מידה בגורן כדי לא להעיר אף אחד ולכן מבקש בועז מרות להחזיק בידיה את קצות המטפחת ולתוך כלי הקיבול שנוצר הוא 'מודד' לה את שש השעורין, הגמ' מבארת (סנהדרין צג.) שהתכוון לרמז לה בשש השעורין על שישה צדיקים שהתברכו בשש ברכות כל אחד: 1. דוד המלך נתברך בהיותו: יודע נגן, גיבור חיל, איש מלחמה, נבון דבר, איש תואר וה' עמו. 2. חזקיהו התברך: פלא, יועץ, אל, גיבור, אבי עד, שר שלום. 3. יאשיהו התברך: והיה כעץ שתול על פלגי מים, ועל יובל ישלח שרשיו, ולא יראה כי יבוא חס, והיה עלהו רענן, ובשנת בצורת לא ידאג ולא ימיש מעשות פרי. 4. חנניה מישאל ועזריה התברכו: ילדים אשר אין בהם כל מום, טובי מראה, משכילים בכל חכמה, יודעי דעת, מביני מדע ואשר כח בהם לעמוד בהיכל המלך. 5. דניאל התברך: קבל די רוח יתירה, מנדע, ושכלתנו, מפשר חלמין, אחוית אחידן ומשרא קטרין. 6. על מלך המשיח נאמר: ונחה עליו רוח ה', רוח חכמה, ובינה, רוח עצה וגבורה, רוח דעת ויראת ה'. המפרשים מסבירים שבועז גם צייד אותה בשעורים כדי שאם יבחין בה אי מי כשהיא שבה מן השדה שלא יחשוד במשהו שאינו תקין ויאמר בליבו שכנראה השכימה קום כדי ללקט כשהיא לבד לפני שיתר העניים באים, במאחז"ל מבואר שלמרות שבועז שלא ישן עם שחר ויכל להעילם בעיר לפני שמתחיל להאיר ואז גם אם אי מי יחשוד ברות שהייתה בגורן בלילה הרי שעל בועז יוכלו לחשוב שבכלל חזר לביתו בלילה ובכלל לא היה בלילה בשדה וככל זאת כדי להגן על רות בועז מניח את כל החשבונות בצד ומלווה אותה בדרכה לעיר כדי לגונן עליה מכל רע

טז וַתָּבֹא, אֶל חֲמוּתָהּ, וַתֹּאמֶר, מִי אַתְּ בָּתִּי, וַתִּגַּד לָהּ אֵת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה לָּהּ, הָאִישׁ.

נעמי גם לא ישנה כל הלילה מרוב דאגה לרות וכשהיא שומעת שמי שהיא מגיעה היא ממהרת לברר שאכן זאת רות ששבה כ"כ מוקדם ולאחר שרות מזדהה (עדיין לא עלה השחר, רות הייתה מכוסה, תקפה השינה את נעמי והיא נרדמה בדיוק כעת לאחר לילה טרוף שינה) מבררת נעמי האם עדיין היא רווקה (עדיין בתי?...) או אולי היא כבר נשואה לבועז והיא אשת איש? ומאחר ולרות אין תשובה לשאלה זו שכן מצד אחד בועז לא עשה מאומה בינתיים ומצד שני כן הבטיח לה שזה הלילה האחרון שהיא ישנה כפנויה לכו מספרת רות לנעמי את מאורעות ליל אמש ועל העיכוב בתכנית והבטחתו של בועז לטפל בזה על הבוקר, באגדת שמואל מבאר שמה שכתוב בפסוק ותגד לה את כל אשר עשה הכוונה לנעמי שהגידה לרות ברוח הקודש את כל מה שהיה לה עם בועז בשדה בלילה

יז וַתֹּאמֶר, שֵׁשׁ הַשְּׁעָרִים הָאֵלֶּה נָתַן לִי: כִּי אָמַר (אֵלִי), אֶל תָּבֹאִי רִיקָם אֶל חֲמוּתֶךָ.

מספרת רות על טוב ועל ההבטחה של בועז להציע לטוב לגאלה ועל שבועתו לגאול אותה בעצמו אם טוב לא יהיה מעוניין לגאלה ומציגה את מתנתו של בועז שהוא שלח

עבור נעמי כדי שלא תשוב ריקם לחמותה, שכן מה טעם יש למתנה כה זעומה בעוד הוא עומד לשאתה לאשה אלא שהשעורין מיועדות לנעמי שלא תחשוש שאם בועז ישא את רות הוא יפקיר את נעמי לגורלה חלילה ואילו המלבי"ם מבאר שהוא שלח עמה קב שעורין שזה מזון שני סעודות או מזון סעודה אחת לשני בני אדם כדי לרמוז לשניהם שהן צריכות לדאוג רק לסעודה אחת ולזו שאחריה הוא כבר ידאג.

יח ותאמר, שְׁבִי בְּתִי, עַד אֲשֶׁר תִּדְעִין, אֵיךְ יִפֹּל דְּבָרִי: כִּי לֹא יִשְׁקֹט הָאִישׁ, כִּי אִם כָּלָה הַדְּבָר הַיּוֹם.

נעמי שמחה בשמחתה של כלתה ומבהירה לה שאין לה מעתה מה לדאוג שכן בועז הצדיק בוודאי יעמוד במילתו ויזדרז לקיים עוד היום את המצווה ועל כן אל תצאי היום אל השדה (מנהג המלקטים היה לצאת גם לגורן בעת הזרייה) כי ייתכן שבועז ישלח לקרוא לך ואין זה מן הראוי שיצטרכו להמתין לך עד שתשובי מן השדה לכן שבי בתי כאן איתי עד שיתבהרו העניינים ונראה איך ה' מנהל את העולם כי זה יגמר היום ובילקוט מביא (רמז תרח) שנצנצה בה שוב רוח הקודש שהרי בועז מת באותו הלילה שנשא את רות ולכן הוא חייב להזדרז היום כפשוטו (מחר כבר יהיה מאוחר)

פרק ד'

א וּבֹעֵז עָלָה הַשָּׁעַר, וַיֵּשֶׁב שָׁם, וְהָיָה הַגָּאֵל עֹבֵר אֲשֶׁר דְּבָר בֹּעֵז, וַיֹּאמֶר סוּרָה שָׁבָה פֹּה פְּלֹנִי אֶלְמָנִי, וַיָּסֹר, וַיֵּשֶׁב.

מספר לנו המדרש (ר"ר ז'ו') שאמר כביכול הקב"ה: בועז עושה את שלו ומזדרז למלא את הבטחתו לרות, ועל הבוקר נכנס לבית המדרש למקום מושב הסנהדרין כדי לברר את כוונתו של טוב, אף רות עשתה את שלה והזדרזה למלא אחר הוראות נעמי חמותה, אפילו שחששה מכעסו של בועז, נעמי עשתה את שלה ושלחה את רות לעשות את ההשתדלות בכדי להתייבם על ידי בועז אפילו שידעה שכך תישאר לבדה, מעתה אין לי אלא לעשות את שלי ולזמן אל בית המדרש שם התיישב בועז לפני רגע את הגואל, ואכן, הקב"ה לא מניח לבועז להמתין ומשמים נשלח מלאך להביא את טוב מהמקום בו היה, נראה היה שהמתין מעבר לדלת לכניסתו של בועז ומיד אחריו נכנס... בועז מבקש מטוב כי יתפנה מעסקיו ויקדיש עצמו לנושא שברצונו לברר עימו ולמרות שידע אני שבטבעך הינך אדם צנוע וביישן הרי שיהיה עליך להתגבר ולהרצות את דברך בפני הסנהדרין בכדי שנגיע להכרעה ברורה

ב וַיִּקַּח עֲשָׂרָה אֲנָשִׁים, מִזִּקְנֵי הָעִיר וַיֹּאמֶר שְׁבוּ פֹה, וַיֵּשְׁבוּ.

לאחר שהגואל התפנה מעסקיו והצטרף לבית דין בועז מצרף עוד מניין אנשים כדי שיוכל לקיים טקס נישואין ע"י חופה וקידושין בו במקום אם אכן טוב יסכים להיות הגואל הרי שהוא יהיה החתן ואם יסרב הרי שבועז עצמו יהיה החתן והואיל וברכת חתנים שנאמרת לאחר החופה נאמרת רק בעשרה מכנס כבר כעת בועז עשרה אנשים בתשלום ממש או בתשלום דברים שיהיו נוכחים במקום, ובגמ' (כתובות ז.) מבואר שבינתיים מבקש מהם בועז שיצטרפו כדיינים בבית הדין במושב מורחב כדי לפרסם את ההלכה של מואבי ולא מואבית, פרסום שאפשרי רק בהתקבץ מניין יחד, חשוב היה

לבוועז לפרסם את פסק ההלכה הזה לפני שהוא מציע לטוב לגאול את השדות יחד עם רות שכן אם יסרב תעבור זכות הגאולה אליו ואז כבר יהיה נוגע בדבר ולא יהיה רשאי לפסוק בדבר, רבותינו הוסיפו שהרי בית דינו של בועז כבר היה קיים קודם וככל הנראה כבר היו שם כג דיינים שישבו שם, אלא שבועז בצדקותו רצה שההלכה תתפרסם גם על ידי מי שאינם נוגעים בדבר כלל ולא רק בית דינו שיש חשש שיפסקו כמותו מפני כבודו כאב"ד בנוסף בועז ניצל את ההזדמנות ללמד את העם את ההלכה של ברכת חתנים שנאמרת רק בעשרה שאילו היה מסתמך על חברי בית הדין שישבו שם היו הכל סבורים שבמקרה היו שם ובכך שבועז טרח להביא עוד מניין במיוחד תתפרסם ההלכה שברכת חתנים רק בעשרה ויש מרבותינו שדרשו שכדי לא להכלים את הגואל במקרה שיסרב השכים בועז קום לבית הדין לפני השעה הרגילה בה היו מגיעים הדיינים ובכוונה אסף מניין של אנשים שאינם מוכרים כדי לא להכלים את טוב אם יסרב לגאול (יש עוד שפרשו שהיה צריך את מניין הזקנים לסעודת החתונה עצמה אם כעדות של הנכבדים לנישואי הגיורת המואבית שהיה זה כדת וכדין ואם כמזרח המכובד בסעודת החתונה עצמה, ובתולדות יוסף מביא שבועז כבר ידע את סוד הדבר שהנישואין עם רות הוא עניין הוצאת שורש משיח ומאחר ואין דבר שבקדושה פחות מעשרה התאמץ שיהיו עשרה כדי שהשכינה תהיה שרויה במעשי הקדושה)

ג וַיֹּאמֶר לְגֹאֵל, חֲלֵקֶת הַשְּׂדֵה, אֲשֶׁר לְאֶחֱיוֹ לְאֵלִימֶלֶךְ: מְכָרָה נַעֲמִי, הַשְּׂבָה מִשְׂדֵּה מוֹאָב.

משנשלמו ההכנות פונה בועז אל הגואל ומספר לו שלקרוב משפחתם אלימלך (מדרש (רו"ר ו' ג') רבן ורבי יהושע בן לוי, רבן סבירין טוב אלימלך ובוועז אחים היו ורבי יהושע אומר שלמון אלימלך וטוב אחים היו, כלומר או שאחינו הכוונה לקרבת משפחה כמו רבי יהושע שהיו הם דוד ואחיין או כרבן שהיו שלושתם אחים ולשון אחינו כפשוטו) שנפטר במואב, נותרה שדה אחת (או אחת מיוחדת או אחת מיני רבים או אחת שעומדת כעת למכירה) שנעמי נאלצת כעת למוכרה כדי להתפרנס ולהתקיים מהכסף שתקבל תמורתה ואם כן למה להמתין עד שתמכור ואז יצטרכו הקרובים לגאול אם אפשר לגאול כבר היום? יש מפרשים שנעמי כבר מכרה את השדה וכבר היה צריך לגאול (ואין צורך להמתין שנתיים כי זו לא מכירה רגילה אלא מכירה מחמת מצוקה שמותר גם לגאול מיד חזרה) ויש מפרשים שבועז ביקש מהגואל לגאול את השדה בהרבה יותר מכפי שוויה

ד וַאֲנִי אֹמְרָתִי אֶגְלָה אֲזַנֶּךָ לֵאמֹר, קִנְיָה נָגַד הַיֹּשְׁבִים וְנָגַד זִקְנֵי עַמִּי אִם תִּגְאֹל גָּאֵל, וְאִם לֹא יִגְאֹל הַגִּידָה לִּי וְאָדַע (וְאָדַעָה) כִּי אֵין זִוְלָתְךָ לְגֹאֹל וְאֲנֹכִי אֲחֲרֶיךָ, וַיֹּאמֶר, אֲנֹכִי אֶגְאֹל.

וממשיך בועז להסביר לגואל שלכן החליט לפנות אליו בעצמו ולהציג בפניו את המצב המורכב שכן לגואל זכות ראשונים ואם ברצונו לגאול את השדה הרי שרשאי הוא לעשות זאת ולממש את זכותו אולם אם לא חפץ הוא לגאול הרי שזכות הגאולה עוברת לבוועז ואין גואל אחר מלבדם ולכן הוא מבקש לשמוע את דעתו של הגואל (שנותר פלוני ללא שם מחמת שסירב בסופו של דבר לגאול את השדה יחד עם רות) ואכן מתרצה הגואל ומכריז באזני כל הנוכחים שראוי לגאול את נחלתו של אלימלך וכי בכוונתו לגאול את השדה

ה וַיֹּאמֶר בְּעֵז, בְּיוֹם קִנְיֹתְךָ הַשְּׂדֵה מִיָּד נַעֲמִי, וּמֵאֵת רֹת הַמּוֹאֲבִיָּה אִשְׁתְּ הַמֵּת, קִנִּיתִי (קִנִּיתִי) לְהָקִים שֵׁם הַמֵּת, עַל נַחֲלָתוֹ.

כעת מגיע תורו של בועז לגלות לו פרט נוסף מהגאולה, שיש לשדה בעלים נוסף, הלא זאת היורשת של מחלון (כתובה) שירש את השדה מאלימלך אביו והיא לא מוכנה למכור את השדה אלא למי שישאנה לאשה ואף אם הלכתית ניתן לקנות את השדה גם מבלי להינשא לרות הרי ברור שממידת הרחמנות זה להקים את שם המת על נחלתו ולכן במקרה זה השדה הולכת יחד עם הנישואין לרות

ו וַיֹּאמֶר הַגָּאֵל, לֹא אוֹכַל לְגֹאֹל (לְגָאֵל) לִי פֶן אֲשַׁחֲיֶת, אֶת נַחֲלָתִי, גָּאֵל לְךָ אֶתָּה אֶת גָּאֲלָתִי, כִּי לֹא אוֹכַל לְגָאֵל.

משהבין הגואל את מורכבות הדברים התחרט מהסכמתו לגאול את השדה בטענות שמחלון וכליון נפטרו לאחר שנשאו לעצמן נשים מואביות ואין לי כל כוונה לערב בזרעי פסול של בני מואבית ומלבד זאת נשוי אני ולמרות שמותר אין ברצוני לישא אשה שניה, גאל נא אתה בועז את הנחלה כי אני לא מעוניין לגאול, למעשה טעה הגואל כי מחלון וכליון לא נענשו על שנשאו מואביות אלא על שנשאו אותן בגויותן ועל שירדו מהארץ ורבותינו פרשו שהגואל טען לבועז שהוא מפחד שאם יתחתן עם רות עוד יבואו לערער על ההלכה שנתחדשה ואז ימצא פסול בזרעו למפרע ואילו אם בועז יתחתן עם רות לא יהיה מי שיערער על ההלכה או יהרהר על בועז וגם שאצלו שהוא נשוי זה יכול לפגוע בשלום הבית משא"כ אצל בועז שהוא אלמן

ז וְזֹאת לְפָנֶיךָ בְּיִשְׂרָאֵל עַל הַגָּאֲלָה וְעַל הַתְּמוּרָה, לְקַיֵּם כָּל דְּבָר, שֶׁלֹּף אִישׁ נַעֲלוֹ, וְנָתַן לְרַעְהוּ, וְזֹאת הַתְּעוּדָה, בְּיִשְׂרָאֵל.

מה שנותר כעת זה להוציא את הדברים אל הפועל ובטרם יקנה בועז את השדה עליו לקנות את זכות הגאולה מידי הגואל כאשר קניין הזכות מהגואל יחייב אותו גם לישא את רות את הקניין הזה (שאין בו קניה של משהו עם ערך כספי נקוב) נהגו לעשות באמצעות קניין חליפין בו מעבירים חפץ מידו של הקונה למוכר או מידו של המוכר לקונה (מחלוקת, ב"מ מז.) ויחד עם החלפת הידיים בחפץ מה שנקנה בתמורה מחליף ידיים/בעלות במקביל

ח וַיֹּאמֶר הַגָּאֵל לְבֹעֵז, קֵנָה לְךָ, וַיִּשְׁלַף, נַעֲלוֹ.

החפץ שנבחר במקרה זה היה נעל (ובהתאם למחלוקת הנ"ל של מי הייתה הנעל ומי נתן למי? האם הנעל של בועז הקונה ותמורתה קנה את הזכות לגאול או הנעל של הגואל ובהנאה שבועז קיבל את הנעל קנה יחד את הזכות לגאול את השדה) יש מפרשים שהייתה זו כפפה העוברת מיד ליד ונקראת נעל מפני שהיא ננעלת על היד (ובפשטות, בזמנו קניין חליפין היה קניין נפוץ ונעל זה פרט בעל חשיבות זמין לכל אחד בכל מקום ולא פוגע בצניעות כשחולצים את הנעל) וכך נשלפה הנעל ונעשה הקניין וזכות הגאולה הועברה מהגואל (טוב) לבועז שמיהר לממש את זכותו

ט וַיֹּאמֶר בְּעֵז לְזִקְנֵיךָ וְכָל הָעָם, עֵדִים אַתֶּם הַיּוֹם, כִּי קָנִיתִי אֶת כָּל אֲשֶׁר לְאֵלִימֶלֶךְ, וְאֶת כָּל אֲשֶׁר לְכָלִּיּוֹן וּמַחֲלֹון מִיָּד, נְעָמִי.

בועז פונה מיד למניין הזקנים שאסף וכלל הנוכחים שהספיקו להגיע לבית המדרש (ולפי חלק מהשיטות גם חברי הבית דין הקבועים) ומבקש מהם להיות עדים על שקנה בגאולת קרובים את כל אשר לאלימלך דהיינו חלקת השדה וכן את מה שנשאר מכליון שנפטר

קודם ומחלון ירש אותו ומה שנשאר ממחלון דהיינו רות, רבותינו מסבירים שבועז רצה עדות כמה שיותר גדולה על מעשה הקניין שלא יהיו מערערים וגם אם לימים יגיע מצאצאיה של ערפה לטעון על זכותו בשדה הרי שיש כאן מספיק עדים שיעידו שלאור יום וברור כמו היום שבועז קנה הכל ואין לכליון ובוודאי גם לא לעורפה חלק בנכסים

י וגם את רות המאביה אשת מחלון קניתי לי לאשה, להקים שם המת על נחלתו, ולא יפרת שם המת מעם אחיו, ומשער מקומו: עדים אתם, היום.

וגם ביקש בועז מכל העדים להיות עדים לקניין שקנה את הזכות להינשא לרות (עדיין זה לא הקידושין עצמן) כדי להקים יד וזכר למחלון וכמו שמסביר המלבי"ם ששדה שנגאלה בגאולה שכזאת נקראה על שם אשת המת כדי להקים לו שם בנחלה וברלב"ג מבאר שמאחר שהשדה אמורה לעבור לבן שיוולד הרי שנשמת אביו תתגלגל באותו הבן שנולד מהייבום וכך חוזרת השדה ליורש ולרשות של המת על כל זאת ביקש בועז מכל הנוכחים להיות עדים ואם למי שהוא יש מה לערער אזי יעשה זאת כעת ואחר העדות לא יהיה מי שיוכל לערער שכן טענה שלא נטענה בשעת מעשה אין מה לטעון גם לאחר מעשה, בועז גם מבהיר כוונתו בקניין זכות הגאולה של השדה ורות שכוונתו לשאתה לאשה ולא רק להכניסה לביתו שתתעסק במחשבת הרוקם והאורג ולעשות בכל מלאכה שכן מואביה היא ואינה ראויה להיות אישה, אדרבה, לעיני כולם מבהיר בועז שלמרות שהיא מואביה הרי שכוונתו בגאולה לשאתה לאשה ולהביא ממנה ילדים כדי להקים את שם המת

יא ויאמרו כל העם אשר בשער, והזקנים עדים, יתן יהוה את האשה הבאה אל ביתך, פרחל וכלאה אשר בנו שתיהם את בית ישראל, ועשה חיל באפרתה, וקרא שם בבית לחם.

ואכן הסכימו כל הנוכחים והזקנים שאסף להיות עדים והוסיפו את ברכתם שתהיה רות כאותן אמהות צדקניות רחל ולאה שבנו את בית ישראל הוסיפו וברכו גם את בועז עצמו שימשיך לעשות חיל באפרתה וברכה לבנים שיוולדו להם ובזוהר מובא שהיה זה מעין שבע ברכות

יב ויהי ביתך כבית פרץ, אשר ילדה תמר ליהודה מן הזרע, אשר יתן יהוה לך, מן הנערה, הזאת.

את הבית שתקימו והבנים שיוולדו לכם מברכים אנו שיהיו כמו פרץ שאחיו כמעט הקדימו אולם הוא פרץ והקדים וזכה לבכורה ומלכות כך אתה בועז כמעט והקדימך הגואל ובסוף אתה זכית במצווה וכשם שפרץ נולד מיהודה ותמר בכעין ייבום כך כאן יש כעין ייבום וגם אצל פרץ המיילדת נתנה את השם ולא האמא כמו שיהיה כאן שהשכנות יתנו את השם ולא האמא ומברכים הזקנים את בועז שיזכה לאותה הברכה שויתן לך ה' מעל לדרך הטבע בזכות מעשה זה ומהנערה הזאת המשך צאצאים, ושלווה כתרין הן שברכו אותם הזקנים: ועשה חיל באפרתה הרי זה כתר תורה, וקרא שם בבית לחם הרי זה כתר שם טוב, ויהי ביתך כבית פרץ הרי זה כתר מלכות ואם תשאל ולמה נקרא שמה נערה? והרי כבר ידעה איש ונתאלמנה אלא שניערה עצמה

מטומאת וגילולי בית אביה ובאה לחסות תחת כנפי השכינה ובשכר זה חזרה לימי נערותה והביאה בן לעולם

יג וַיִּקַּח בְּעֵז אֶת רוּת וַתְּהִי לוֹ לְאִשָּׁה, וַיָּבֹא אֵלֶיהָ, וַיִּתֵּן יְהוָה לָהּ הָרִיוֹן, וַתֵּלֶד בֶּן.

מיד בצאתו מבית המדרש לאחר שנתברך מהזקנים מבלי להשתהות פונה בועז ונושא את רות לאשה בחופה ובקידושין ומאחר והייבום היה כאן על פי המנהג בלבד ולא ייבום מדאורייתא הרי שחלו כאן קידושי כסף ושלא כדרך העולם שלוקח זמן עד שבני הזוג מתאימים עצמם זה לזה אלא מיד הייתה לו לאשה והתאימה עצמה לו, הוא היה גיבור חיל והיא הייתה אשת חיל, ואנו לא רואים שהוא בכלל נפנה לבדוק מה עם השדה שכן עיקר המצווה כפי שראה אותה הייתה בגאולת רות ומעל לדרך הטבע שכן הוא היה בן שמונים ורות הייתה כבת ארבעים ועדיין לא ילדה נתן ה' לרות בכוח הברכות מיד הריון (עלינו לזכור שהייתה עם מחלון עשר שנים ולא היו לה ילדים וכן לה כתוב ותהר ותלד אלא ויתן ה' שנתן לה הריון מעל לדרך הטבע) ותלד בן (נולד מהול) ומספר המדרש (ילקוט רמז תרח) שבאותו הלילה נפטר בועז לבית עולמו ונמצאנו למדים שאם רק היה משתהה עוד יום אחד היה מפסיד

יד וַתֹּאמְרָה הַנָּשִׁים, אֵל נַעֲמִי, בְּרוּךְ יְהוָה, אֲשֶׁר לֹא הִשְׁבִּית לָךְ גֵּאֵל הַיּוֹם, וַיִּקְרָא שְׁמוֹ, בִּישָׁרָאֵל.

הנשים (השכנות?) היו הראשונות להכיר בנס והיו הראשונות לגשת לנעמי ולברכה על הבן שנולד לכלתה שמעמיד שם לבנה שנפטר וברכו אותה שהבן הזה הנולד יהיה שמו ניכר בעולם מחמת מעלתו עד כדי שקוראי השמות יקראו לבניהם כשמו באומרם הלוואי ויהיה צדיק כמותו וככה לא ימחה שמו לעולם

טו וְהָיָה לָךְ לְמָשִׁיב נֶפֶשׁ, וּלְכָלֵּל אֶת שִׁבְתְּךָ: כִּי כָלֵתְךָ אֲשֶׁר אָהַבְתְּךָ, יִלְדְתוּ, אֲשֶׁר הָיָא טוֹבָה לָךְ, מִשְׁבַּעַה בָּנִים.

בן זה בוודאי יהיה לך למשיב נפש (רמז למשיח שבימיו ישובו הנפשות בתחיית המתים) ולנחמה אחרי כל מה שעברת כי הוא כל כך ישמח אותך ובנחת שהוא יעשה לך פשוט תשכחי את כל מה שעברת כאשר תשתעשעי איתו בעודו קטן, גם כשיגדל יהיה לך למשיב נפש כי יעזור בטח לפנסך לעת זקנה וגם לעולם הבא יהיה לך בן זה למשיב נפש בעילוי הנשמה שיעשה לנפשך ואם כן טוב הוא לך (הנכד) אפילו יותר משבעה בנים (במדרש מבואר שהן התכוונו לרמז לה כי בן זה הוא המשובח בשביעייה של השלשלת מפרץ בן יהודה, בנו חצרון, בנו רם, בנו, עמינדב, בנו נחשון, בנו שלמון, בנו בועז) ובתולדות יוסף הביא שהבן הזה ישלים את שבעת האושפיזין

טז וַתִּקַּח נַעֲמִי אֶת הַיֶּלֶד וַתִּשְׁתְּהוּ בְּחִיקָה, וַתְּהִי לוֹ לְאִמָּנָה.

ונעמי שומעת ואכן מתנחמת ואחרי שהנשים הוכיחו לה שמה' יצא הדבר כדי להקים שם ושארית לבנה ומשפחתה בהיות הילד נקרא על שם אביו ונחה דעתה ומחבקת את הבן להראות שאכן יש לה שייכות אליו ומאחר ולרות אין ניסיון כלל בגידול תינוקות (בבית אביה הייתה זאת עבודת המשרתות) הרי שנעמי לוקחת על עצמה את גידול הילד (ובמגילת אליהו ובאלשיך מובא שאפילו הניקה את הילד בנס מיוחד)

יִזְ וְתִקְרָאנָה לוֹ הַשְׁכָּנוֹת שֵׁם לֵאמֹר, יֵלֵד בֶּן לְנַעֲמִי, וְתִקְרָאנָה שְׁמוֹ עֹבֵד, הוּא אָבִי יִשְׂי
אָבִי דָּוִד. {פ}

ומאחר והילד יתום מאב התעוררה השאלה על שם מי לקרוא לילד? על שם אביו
בועז או שמא על שם מחלו? השכנות שקראו לילד: הילד של נעמי, כי היא זאת שגידלה
אותו החליטו על פשרה ובחרו את השם עובד לרמוז אביו שהיה עובד אלוקים שנשא
בזקנותו אשה לשם שמים ואמו שעבדה את ה' ודבקה בחמותה

יִח וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת פְּרָצַי, פְּרָצַי הוֹלִיד אֶת חֲצִרוֹן. יִט וְחֲצִרוֹן הוֹלִיד אֶת רָם, וְרָם הוֹלִיד אֶת
עֲמִינָדָב. כ וְעֲמִינָדָב הוֹלִיד אֶת נַחֲשֹׁן, וְנַחֲשֹׁן הוֹלִיד אֶת שְׁלֹמֹה. כא וְשְׁלֹמֹן הוֹלִיד
אֶת בְּעָזָה, וּבְעָזָה הוֹלִיד אֶת עֹבֵד. כב וְעֹבֵד הוֹלִיד אֶת יִשְׂי, וְיִשְׂי הוֹלִיד אֶת דָּוִד. {ש}

וסיום מגילת רות הלא הוא סוד ומטרת כתיבתה של כל המגילה כדי לברר לנו
לדורות את הייחוס של דוד המלך לשבט יהודה שכן אין המלכות יכולה שתעמוד אלא
משבט יהודה ולפני ששמואל ממליך את הנער דוד למלך על ישראל ראה הוא חובה
לדורות להודיע לכולם על ייחוסו של דוד לשבט יהודה ועל כשרותו בייחוס עם ההלכה
של מואבי ולא מואבית במילים אלה מסתיימת תפקידה של מגילת רות

(ניתן לשמוע את הקלטות השיעורים שנאמרו במסגרת השיעור בנביא במספר 073-3831135)